

Küçük İlm-i Tecvîd (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri)

K Ü Ç Ü K

علم تجويد

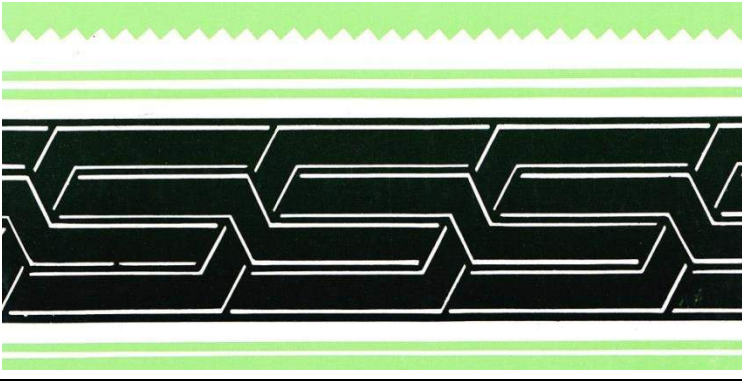
TECVÎD İLMİ

Kur'ânı Kerîm Okuma Kâideleri

HAZIRLAYAN

A.CELÂLEDDİN KARAKILIÇ

2013

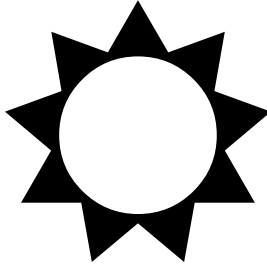
Küçük İlm-i Tecvîd (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri)

K Ü Ç Ü K

علم تجويد

TECVÎD İLMİ

Kur'ânı Kerîm Okuma Kâideleri

Küçük İlm-i Tecvîd (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri)

K Ü Ç Ü K

علم تجويد

TECVÎD İLMİ

Kur'ânı Kerîm Okuma Kâideleri

HAZIRLAYAN

CELÂLEDDİN KARAKILIÇ

2013

فَاقْرَأُوا مَا تَيْسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ط

**“Kur'ân'dan ne kolay gelirse
onu okuyun”¹**

Bu eser, Diyânet Reisliği'nin 19-09-1961 târih ve 27593 sayılı inceleme emrine müsteniden, Müşâvere ve Dînî Eserler İnceleme Heyetince tetkîk olunmuş; **İmâm-Hatip Okulları, Hâfız Kursları talebeleri** ve **Hayrat Hademesi** için faydalı olduğuna 06-10-1961 târihinde karar verilmiştir.

Bu kitâb, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 13-Ocak-1986 târih ve 2203 sayılı Tebliğler Dergisinde okuyuculara tavsiye edilmiştir.

¹ -Müzzemmil, 20.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. لَا مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ. ط. إِيَّاكَ تَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ. ط. اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ. صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ لَا غَيْرِ
الْمَعْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ.
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِلْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ. وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ
مُسْتَقِيمٍ.
الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَامٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى.
الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَمَنْ
تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

Bütün âlemlerin Rabb'i, Rahmân ve Rahîm, Din Günü'nün sâhibi olan Allâh'a hamd olsun. Yâ Rabb, biz Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizleri doğru yola hidâyet eyle. O kendilerine ni'met verdiklerinin yoluna ilet. Gazâba uğrayanlarınkine ve sapıklarınkine değil.

Bizi, îmân'a ve (fitrat dîni olan) İslâm'a hidâyet eden Allâh'a hamd olsun. Allâh, kimi dilerse onu, (kendisinde hayır gördüğü kimseleri) doğru yola iletir.

Hamd olsun Allâh'a ve selâm olsun O'nun beğenip seçtiği (kendisinde hayır görüp doğru yola iletmediği) kullarına.

Salât ve selâm, Rasûl'ümüz Hazreti Muhammed üzerine, tayyib ve tâhir olan Âl ve Ashâb'ının üzerine ve Kıyâmet'e kadar ihsân ile Âl ve Ashâb'ına tâbi' olanların üzerine olsun. Âmîn.

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً

**“Kur’ân’ı, açık açık, tâne tâne
tertil ile oku”.²**

رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّ تَمِّم بِالْخَيْرِ

**“Rabbim! kolaylaştır zorlaştırma,
Rabbim, hayırla sonuçlandır”**

² -Müzzemmil, 4.

Ö N S Ö Z

“Allâhü Teâlâ, sözlerin en güzelini, birbirini destekleyen lâfızlar ve ma'nâlar olarak âyet âyet, sûre sûre bir kitâb hâlinde indirdi. Onu işitince Allâh'dan korkanların tüyleri ürperir. Anlayınca da tüyleri yatıştır ve kalpleri Allâh'ın zikrine ısınır. Bu bir hidâyet yoludur ki Allâh dilediğini ona ulaştırır. Allâh'ın şaşıracağı kimseye, hiçbir kimse yol gösteremez.”³

Sonsuz ebediyet diyârına geçmeden şu fânî hayâtın imtihan anlarında *-bir nebzecek dahi olsa-* Hâlik'in kelâmından zevk almak, O'nu lâyük olduğu şekilde okumaya çalışarak ilâhî hitâbı duymak ve duyurmak gâyesiyle bu kitâbı hazırladım. Kalbini her türlü fenâlıklardan tecrîd edib îmân nûru ile aydınlatan muhterem din kardeşlerimin bu küçük kitâbcıktan fâideleneceklerini, ümit ederim.

Bu ve buna benzer kitâblardan fâidelenerek Kur'ân-ı Kerim'i lâyük olduğu şekilde okumaya ve okutmaya çalışıp ilâhî hitâbı duymaya ve duyurmaya gayret sarf eden din kardeşlerime Allâh'dan rahmet, hidâyet ve nusrat niyâz eylerim.

Tevfik ve hidâyet yalnız ve yalnız Allâh'tandır.

A.Celâleddin KARAKILIÇ

24-Ocak-2013
12-Rabiü'l-evvel-1434

³ Zümer, 23.

اللَّهُمَّ يَا مُفْتِّحَ الْأَبْوَابِ

إِفْتَحْ لَنَا خَيْرَ الْبَابِ

Ey kapıları açan Allah'ım,

bize hayır kapılarını aç.

G İ R İ Ş

Kur'ân-ı Kerîm, Allâhü Teâlâ tarafından Cibrîl-i Emîn vâsıtasıyla Arabca olarak Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e yirmiüç senede âyet âyet, sûre sûre inzâl buyurulmuş olan bir **Nazm-ı Celîl**'dir. Bu bakımdan bu mukaddes kitâbın **nazmı** da **ma'nâsı** da ilâhî olup vahy'e dayanır. Vahy'e dayandığı için de **nazm** ve **ma'nâ**, Kur'ân-ı Kerîm'in mâhiyetini teşkil eden **iki rükün** (iki farz) dir ki bunlar bulunmadınça Kur'ân meydana gelmiş olmaz.

Bunun için Kur'ân-ı Kerîm'i, **nazm** ve **ma'nâsı** ile birlikte Allâhü Teâlâ'dan Cebrâîl *aleyhi's-selâm* vâsıtasıyla alan Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*, Ashâb-ı Kirâm'ına da *-kendisine inzâl olduğu gibi-* aynen okumuş ve ta'lîm ettirmiştir. Ashâb-ı Kirâm da, Hazreti Peygamber'in ta'rîfi vechile hem yazmışlar hem de ezber etmişlerdir. Aynı zamanda hem ma'nâsını hem de okuma şekillerini ta'lîm buyurmuşlardır. Ashâb-ı Kirâm'dan da zamânımıza kadar *-aklın reddedemeyeceği derecede sağlam ve çok râvîler tarafından-* mütevâtiren nakl olunarak gelmiş ve her asırda yüzbinlerce zevâtın hâfızalarını tezyîn ederek hıfz olunmuşdur. Kıyâmet'e kadar da hıfz olunmakta devâm edecektir ki bu mümtâz vasıf, *-bütûn semâvî kitâblar arasında-* yalnız Kur'ân-ı Kerîm'e mahsûsdur.

Bu bakımdan Kur'ân-ı Kerîm'in Âyet ve Sûre'lerinin *-şimdiki tertîb üzere tertîbi-* **tevkîfî** olup (**Cibrîl-i Emîn'in ta'lîmine, Rasûl-i Ekrem'in işâretine müstenid olup**) ihtihâdî değildir. Nitekim namazda da bu tertîbe riâyet edilmesi, fukahâ'nın çoğunluğu tarafından kabul edilen bir esâsdir.

Elif-bâ'

Kur'ân-ı Kerîm'in Resm-i Hadd'ına mahsûs olup Arab alfâbesini teşkil eden Arab harfleri, yirmisekiz tânedir ki sağdan sola yazılır ve okunurlar. Aşağıdaki tablo, Arab alfâbesindeki harflerin isimlerini, bu harflerin kelime başında, ortasında, sonunda ve yalnız olarak nasıl yazıldıklarını bildirir. Aynı zamanda onların, *-Ebced hesabındaki-* adedî değerlerini, Türk alfâbesindeki karşılığını verir.

Küçük İlm-i Tecvid (Kur'ân-ı Kerim Okuma Kâdeleri)

Sıra No	Harflerin yalnız olarak yazılış şekli	Harflerin başda ortada ve sonda yazılış şekilleri	Harflerin isimleri	Harflerin Türk alfabesindeki karşılığı	Harflerin adedi değerleri
1	ا	ا	ألف : Elif	e,a	1
2	ب	ببب	باء : Bâ'	b	2
3	ت	تتت	تاء : Tâ'	t	400
4	ث	ثثث	ثاء : Sâ'	s	500
5	ج	ججج	جيم : Cîm	c	3
6	ح	ححح	حا : Hâ	h	8
7	خ	خخخ	حاء : Hâ'	h	600
8	د	د	دال : Dâl	d	4
9	ذ	ذ	ذال : Zâl	z	700
10 :	ر	ر	راء : Râ'	r	200
11	ز	ز	زاي : Zây	z	7
12	س	سسس	سين : Sîn	s	60
13	ش	ششش	شین : Şîn	ş	300
14	ص	صصص	صاد : Sâd	s	90
15	ض	ضضض	ضاد : Dâd	d	800
16	ط	ططط	طاء : Dâ'	d,t	9
17	ظ	ظظظ	ظاء : Zâ'	z	900
18	ع	ععع	عين : Ayn	a,u	70
19	غ	غغغ	غین : Ğayn	ğ,g	1000
20	ف	ففف	فاء : Fâ'	f	80
21	ق	ققق	قاف : Gâf	g,k	100
22	ك	ككك	كاف : Kâf	k	20
23	ل	للل	لام : Lâm	l	30
24	م	ممم	ميم : Mîm	m	40
25	ن	ننن	نون : Nûn	n	50
26	ه	ههه	هاء : Hâ'	h	5
27	و	و	واو : Vâv	v	6
28	ي	ييي	ياء : Yâ'	y	10

Hurûf-i şemsiyye ve Hurûf-i kameriyye

Arab Alfâbesini teşkil eden harfler, “**Hurûf-i şemsiyye** : Şemsî harfler” ve “**Hurûf-i kameriyye** :Kamerî harfler” diye iki kısma ayrılırlar. Bunlardan (ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن) harfleri, Hurûf-i şemsiye harfleridir ki ondört tânedir. Geriye kalan (ا ب ج ح خ ع غ ف ق ك م ه و ي) harfleri de Hurûf-i kameriye harfleridir ki ondört tânedir.

Harflerin böyle iki gurûba ayrılmaları, bu harflerin önüne gelen (ل :Elif-lâm) Harf-i ta'rîf'inin (ل :Lâm) harfinin okunup okunmaması esâsı üzerine kurulmuştur.

Şemsî harfler önüne gelen Harf-i ta'rîf'in (ل :Lâm) harfi, telâffuz edilmeyip o harfe idğâm edilerek (*birleştirilerek aynı harf gibi*) okunur ve o Şemsî harf'in üzerine de *-iki defâ okunması için-* bir şedde işâreti konur. Kamerî harf'ler önüne gelen Harf-i ta'rîf'in (ل :Lâm) harfi ise, telâffuz edilerek okunur ve idğâm yapılmaz.

Harf-i ta'rîf'in kendisinden evvel bir kelime veyâ bir harf bulunursa, Harf-i ta'rîf'in (ا :Elif) harfi, vasıl hâlinde okunmaz, vakıf hâlinde okunur.

Hareke ve Okuma işâretleri

Kur'ân-ı Kerîm'deki bütün harfler, Hareke ve Okuma işâretleri denilen bir takım işâretler ile okunurlar ki bunların en önemlileri şunlardır:

1-Hareke: (ؤ : Üstün veyâ Fetha), (ة :Esire veyâ Kesre) ve (ة :Ötüre veyâ damme) denilen bu işâretler, Türkçe'deki (a,e,i,u,ü) sesli harfleri yerine kullanılırlar ve üzerinde buldukları harfi, Türkçe'deki gibi kısa okuturlar. Çünkü, Kur'ân-ı Kerîm harflerinin hemen hemen hepsi *-esâs i'tibâriyle-* sessiz harflerdir. Bu harfleri seslendirmek için,

harake denilen bu işaretler kullanılır. Bunlara, çizgi hareketleri de denir

Bu hareketlerden **Üstün**, dâimâ harfin üzerinde bulunur ve o harfi *-harfin inceliğine veyâ kalınlığına göre-* (**e**) veyâ (**a**) okutur. **Esire**, dâimâ harfin altında bulunur ve o harfi (**i**) okutur. **Ötüre** ise, dâimâ harfin üzerinde bulunur ve o harfi *-harfin inceliğine veyâ kalınlığına göre-* (**u**) veyâ (**ü**) okutur.

2-Tenvîn: (--[◌]-- :İki üstün), (--_◌-- :İki esire) ve (--[◌]-- :İki Ötüre) denilen bu işaretler, dâimâ kelimelerin son harflerinde bulunurlar. Bunlara, **Nûn**'latan hareketler de denir.

İki üstün, dâimâ kelimenin son harfinin üzerinde bulunur ve o harfi *-harfin inceliğine veyâ kalınlığına göre-* (...**en**) veyâ (...**an**) okutur. İki esire, dâimâ kelimenin son harfinin altında bulunur ve o harfi (...**in**) okutur. İki ötüre ise, dâimâ kelimenin son harfinin üzerinde bulunur ve o harfi *-harfin inceliğine veyâ kalınlığına göre-* (...**un**) veyâ (...**ün**) okutur.

Eğer, kendisinde tenvîn bulunan kelimenin son harfi üzerinde durulursa ya'nî vakıf yapılırsa, *-son harf, sâkin (tutuk) olarak okunacağından-* yukarıdaki şekilde okunmazlar.

3-Cezim: (--[◌]- :Cezim veyâ tutar) denilen bu işaret, dâimâ harflerin üzerine konur ve üzerinde bulunduğu harfi, sâkin (*tutuk*) okutur. Bunun için iki harfi birbirine tuturmaya ya'nî berâber okutmaya yarar. Üzerinde cezim (*tutar*) işareti bulunan bir harfe de, sâkin (*tutuk*) harf denir.

4-Şedde: ([◌]--:Şedde) denilen bu işaret de, dâimâ harflerin üzerine konur ve üzerinde bulunduğu harfi, iki kere okutur. Bu halde harf, birinci okunuşta sâkin olarak, ikinci okunuşta ise üzerinde bulunan hareketin cinsine göre okunur. Bunun için harfin üzerindeki şedde, hiçbir zaman yalnız olarak *-ya'nî harekesiz olarak-* bulunmaz. Dâimâ bir hareke ile berâber bulunur ki bu hareke, ikinci harfin harekesidir.

5-Medd veyâ Uzatma işâretleri: Harflerin üzerinde bulunan (--') şeklindeki işâret veyâ altında bulunan (-,--) şeklindeki işâret, o harfî, bir elif miktârı uzatarak okutmaya yarar ki birincisine “**Asar**”, ikincisine “**Çeker**” denilir. Yine dâimâ harflerin üzerine konulan (~) şeklindeki işâret de, asar veyâ çeker'li olan harfleri, bir elif miktârından fazla uzatarak okutmaya işâret eder ki bu işâretin uzatma miktârı, *-Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs üzere-* dört elif miktârıdır.

6-Hemze: (ء :Hemze) denilen bu harf, harekeli bir elif harfidir ki *-her nerede olursa olsun-* dâimâ okunur. Bu harfîn harekesi üstün olursa (َ : e) şeklinde, esire olursa (ِ : i) şeklinde, ötüre olursa (ُ : ü) şeklinde okunur.

Mahrec

Harflerin çıkıp belirdiği ve sesin işitildiği yere mahrec denir. Her hangi bir harfîn mahreci ve sıfatı şu şekilde bulunur:

Mahrecini ta'yîn etmek istediğimiz harfî ya sâkin veyâ şeddeli kılarız ve evveline bir (ء :Hemze) getirerek telâffuz ederiz. Bu sûretle sesin başlayıp bittiği yer, o harfîn mahreci olmuş olur. Meselâ, (بَاءَ :Bâ') harfîn mahrecini bulmak istersek, (بَاءَ :Bâ') harfîni sâkin kılar ve evveline bir (ء :Hemze) getirerek okursak (بَاءَ :eb) diye okuruz ki, bu halde dudaklar birbirine kapanır. İşte bu sûretle (بَاءَ :Bâ') harfîn mahreci dudaklardır, deriz. Bundan sonra da, bu harfî, dâimâ aynı yerden çıkarıp okumaya çalışırız.

Tecvîd'in ta'rîfi

Tecvîd, harfleri mahreclerinden çıkararak lâfızları güzel etmek ve harflere *-gerek müfret gerekse mürekkeb hallerinde-* sıfatın her birinden lâzım gelen hakkını vermektir ki harfleri bu şekilde okumak herkese lâzım ve farz'dır.

Tecvîd'in farz oluşu

Kur'ân-ı Kerîm'i tecvîd ile okumak, (وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا) : **Kur'ân'ı açık açık, tâne tâne, tertîl ile oku**⁴ âyet-i kerîme'si ile her erkek ve kadına farz kılınmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Kırâeti

Kur'ân-ı Kerîm'in kırâeti, Seb'a ve Aşere kurrâ'larına (*imam'larına*) göre üç türlü olarak tasnîf edilmiştir.

1-Tahkîk: Medd-i munfasıl'ı, dört veyâ beş elif miktârı çekecek sûrette gâyet ağır bir âhenk ile okumaktır.

2-Tedvîr: Medd-i munfasıl'ı, İki veyâ üç elif miktârı çekecek sûrette orta derecede okumaktır.

3-Hadr: Medd-i munfasıl'ı, Medd-i tabîî gibi bir elif miktârı çekecek sûrette seri' okumaktır. (Bununla berâber, Medd-i munfasıl'ı bir elif ve Medd-i muttasıl'ı da iki elif miktârı çekmek vâcib'dir).

Kur'ân-ı Kerîm'i bu üç şekilden biri ile okumak câizdir. Fakat Tedvîr ile okumak daha efdaldir.

Buraya kadar anlatılan konular, Kur'ân-ı Kerîm okumak isteyen bir kimsenin ilk def'a baş vuracağı ve ihtiyaç duyacağı en önemli husûslardır. Bunları hakkıyla öğrenip tatbîk eden bir kimse, Kur'ân-ı Kerîm'i en kısa bir zamanda okuyabilir. Karşılaşılabilecek tek bir güçlük varsa o da, ileride bahs edilecek olan Tecvîd kâidelerinden ba'zılarının bi'z-zât üstadının ağzından dinlemek sûretiyle öğrenilmesi olacaktır ki bu da ufak bir zahmete katlanmak sûretiyle bertaraf edilebilir. Bu husûsun ihmâl edilmemesi ve karşılaşılan güçlüklerin bilen bir kimseden sorulması, okuyucularımızdan ehemmiyetle ricâ olunur.

⁴ -Sûre-i Müzzemmil, âyet 4.

K Ü Ç Ü K

Tecvîd İlmî

veyâ

Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri

Bu kitâbda anlatılacak konular, **Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs** üzere okuduğumuz **Âsım kırâeti**'nin esâslarına göre hazırlanmış bulunan **Karabaş Tecvîdi**'nin muhtevâsını ihtivâ etmektedir. Her Müslümân'ın, burada anlatılan konuları gâyet iyi bilmesi ve Kur'ân-ı Kerîm'i ona göre okuması, üzerine **farz** olan dînî vecîbelerdendir. Çünkü Kur'ân-ı Kerîm'i, tecvîd kurallarına göre okumak, her Müslümân'ın üzerine **farz-ı ayın**'dır.

Harf-i medd ve Sebeb-i medd

Harf-i medd: Medd olunup çekilmekliği kabûl eden harflere, Harf-i medd denir. Bunlar da üç tâne olup (وَّ :Vâv), (يَاءَ :Yâ³), (اَلِفَ :Elif) harfleridir.⁵ Bu harfler, yalnız şu hallerde Harf-i medd olurlar, başka hallerde Harf-i medd olmazlar.

A- (وَّ :Vâv) harfî sâkin olsa ve mâkablindeki harf de (*kendisinden önce gelen harf de*) madmûm olsa, o zaman (وَّ :Vâv) harfî, Harf-i medd olur ve çekilerek okunur. (اَعُوذُ) misâlinde olduğu gibi ki burada (وَّ : Vâv) harfî sâkindir ve mâkablindeki (اَعِيْذُ :Ayn) harfî de madmûm'dur. Bunun için, bu vaziyetdeki (وَّ :Vâv) harfî, Harf-i medd olduğundan çekilerek okunur.

⁵ -Hareke kabûl eden Elif harfine Hemze, hareke kabûl etmeyen Elif harfine de Elif denir ki Harf-i medd olan bu Elif harfî, dâimâ sâkindir.

B- (يَاء : Yâ') harfî sâkin olsa ve mâkablindeki harf de meksûr olsa, o zaman (يَاء : Yâ') harfî, Harf-i medd olur ve çekilerek okunur. (قِيلَ) misâlinde olduğu gibi ki burada (يَاء : Yâ') harfî sâkindir ve mâkablindeki (غَاف : Gâf) harfî de meksûr'dur. Bunun için bu vaziyette (يَاء : Yâ') harfî, Harf-i medd olduğundan çekilerek okunur.

C- (اَلِف : Elif) harfî daimâ sâkin olup mâkablindeki harf de meftûh olursa, Harf-i medd olur ve çekilerek okunur. (قَالَ) misâlinde olduğu gibi ki burada Elif harfî sâkindir ve mâkablindeki (غَاف : Gâf) harfî de meftûh'dur. Bunun için bu haldeki Elif harfî, Harf-i medd olduğundan çekilerek okunur.⁶

(اُوْتِيْنَا) kelimesinde, Harf-i medd'lerin her üçü de vardır. Bu kelimeyi (ütina) şeklinde okuyamayız. Ancak (ütînâ) diye okuyabiliriz. Çünkü birinci misâlde, Harf-i medd'siz okuyoruz ki bu okuyuş yanlışır. İkinci misâlde ise, Harf-i medd'li okuyoruz ki bu okuyuş doğrudur.

Sebeb-i medd: Kelimelerdeki Medd-i aslî'lerin, kendi aslî tabiatleri olan bir elif miktârından ziyâde çekilmesine sebep olan âmillere, Sebeb-i medd denir. Sebeb-i medd'ler, **Hemze** ve **Sükûn** olmak üzere iki türlüdür:

Hemze: Harekesi olan (ا : Elif) harfine denir ki vakıf ve vasıl hâlinde dâimâ sâbitdir. (اِنَّ - اِلَّا) kelimelerinde olan Hemze'ler gibi.⁷

⁶ -Bu harflere, Harf-i medd denilmesinin sebebi: Bu harfler, ağız ve boğaz boşluğundan çıktıkları için çekilerek hevâya müntehî olurlar (*hevâda son bulurlar*). Bu sebeble de harfîn sesini kesinceye kadar o harf, medd'i kabûl eder ve istediğimiz kadar o harfîn sesini uzatabiliriz. Bunun için bu üç harfe, Harf-i medd denilmiştir.

⁷ -İki türlü Elif harfî vardır. Birincisi, hareke kabûl etmeyen Elif harfidir ki buna "Elif" denir. Bu Elif harfî, dâimâ sâkin olduğundan mâkabli meftûh olunca Harfî medd olur. Kelimelerin ortasında veyâ sonunda bulunup baş tarafında bulunmaz.

Sükûn diye de, harekesiz olmak hâline denir. Harekesi olmayan her harf, sâkin'dir. Sükûn, **Sükûn-i lâzım** ve **Sükûn-i ârız** olmak üzere iki türüdür ki bunların tafsîlâtı, ileride gelecektir.

Medd-i tabîî

Bir kelimedede, Harf-i medd olan (وَوْ :Vâv), (يَاءَ :Yâ') ve (اَلِفْ :Elif) harflerinden biri veyâ birkaçı bulunur ve onlardan sonra da Sebeb-i medd'lerden -Sükûn veyâ Hemze- den biri bulunmazsa, bu halde o kelimedede olan medd, **Medd-i tabîî** olur. (اَبَدًا - تَوَابًا) kelimelerinde olan medd'ler gibi ki bu kelimelerdeki mâkablî meftûh olan elif harfleri, Harf-i medd olduğundan ve kendilerinden sonra da Sebeb-i medd'lerden biri bulunmadığından Medd-i tabîî olarak okunurlar.

Kezâlik, (اَلرَّ : اَلِفْ لِأَمْ رَاءَ) ve (طه : طًا هَا) ve (حَمَ : حًا مِيمًا) misâllerinde olduğu gibi ki bunlarda da, mâkablî meftûh olan mukadder (*gizli*) birer elif harfî vadır. Bu elif harfleri de, -kendilerinden sonra Sebeb-i medd olmadığından- Medd-i tabîî olarak okunurlar.

İhtâr: Kelime sonunda bulunan Elif harfleri, tenvînli olur ve durmadan geçilirse, Medd-i tabîî olmazlar. (وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا) misâlinde olduğu gibi.

Medd-i tabîî'lerin mertebesi (*çekilme miktârları*), bir elif miktârı medd olunmaktır. Bir elif miktârı ise, bir parmak kaldıracak kadar bir zamandır.⁸

İkincisi ise, hareke kabûl eden Elif harfidir ki buna da "**Hemze**" denir. Hemze de, **Hemze-i vasıl** ve **Hemze-i katî**' diye iki kısma ayrılır.

a-Hemze-i vasıl, dâimâ sâbit olmadığından sebeb-i medd olamaz.

b-Hemze-i katî, dâimâ sâbit olduğundan Sebeb-i medd olur ki burada zikr olunan Hemze, budur El-Kavlü's-Sedîd fî ilmi't-Tecvîd veyâ Tecvîd-i Cedîd,ss.49.

⁸ -Ba'zı kimseler de bir elif miktârını, fâsıla ve sekte vermeden harekeli olarak üç elif okuma (حَمَزَةٌ) zamânıdır, diye ta'rîf etmişlerdir. Buna mukâbil tecvîd âlimi (حَمَزَةٌ):

Medd'ler, iki kısımdır:

a-Medd-i aslî'dir ki buna **Medd-i zâtî** veyâ **Medd-i tabîî** de denir. Bunun çekilme miktârı, *-yukarıda geçtiği vechile-* bir elif miktârı medd olunmak (*uzatmak*) dir.

b-Medd-i fer'î'dir ki bu da bir sebepten dolayı, Medd-i tabîî'nin aslı üzerine fazla çekilmekle olur. Bu türlü medd'ler de aşağıda gelecektir. Bunların çekilme miktârları, kırâet imâmlarına göre değişebilir. Medd-i fer'î'lerin medd'leri, ba'zan câiz ve ba'zan da vâcib olur.

Medd-i tabîî olan Harf-i medd'ler, ancak bir elif miktârı çekilirler. Az veyâ çok çekilmezler. Çünkü, bu harfler, bir elif miktârı çekilmedikçe vücûdları tahakkuk etmez. Bununla berâber Harf-i medd'lerin mâkablinde bulunan harfler çekilmezler. Çünkü, çekilen şey', ancak Harf-i medd'lerdir.

Medd-i tabîî'lerin aslı üzerine ziyâde çekilen medd'ler ise, iki türdür ki bunların birisi **tûl** (*uzun*), diğeri de **tevassud** (*orta*) dir. Bunlardan Medd-i tûl, dört elif miktârıdır. Medd-i tevassud ise, üç elif miktârıdır.⁹

Medd-i muttasıl

Harf-i medd'den sonra Sebeb-i medd'en hemze vâki' olur ve her ikisi de bir kelimedede bulunursa, bu halde o kelimedede olan medd, Medd-i muttasıl olur. (جِيءَ - اُوْلَيْكَ - اِذَا جَاءَ - سُوءٌ -)
(نِسَاءً) misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, Harf-i medd'en

Hamze), "Bir elif miktârı demek, teklifsiz ağız açmanın miktârıdır veyâ elif diyecek kadar geçen bir zamandır" demiştir ki, yukarıdaki "Bir elif miktârı, bir parmak kaldıracak kadar bir zamandır" ta'rîfini te'yîd eder.

⁹ -Bu miktârlar, Âsım kırâeti'ne göredir. Diğerkırâetlerden ba'zılarına göre de tûl, beş elif miktârı ve tevassud ise, dört elif miktârıdır. Çünkü, bu miktârlar, kırâet imâmlarına göre değişebilir. Bunun için her kırâetin medd miktârını, o kırâetin üstâdından öğrenmek icâb eder.

Bunlardan başka şu dört mertebe de rivâyet olunmuştur ki bunlara **Merâtib-i erbea** denir. Beş elif, dört elif, üç elif, iki elif miktârı; veyâ üç elif, iki buçuk elif, iki elif, bir buçuk elif miktârı; veyâ iki elif, bir elif üç çeyrek, bir elif iki çeyrek, bir elif bir çeyrek miktârıdır.

sonra hemze vâki olmuş ve her ikisi de aynı kelimedede vukû' bulmuştur.¹⁰

Medd-i fer'î'lerden olan Medd-i muttasıl'ın meddi, vâcib'dir ki mutlakâ medd etmek lâzımdır. Çünkü müttefekun aleyh'dir. Müttefekun aleyh demek ise, cemî' kurrâ' medd ettiler, alâ merâtibihim kasr etmediler, ya'nî İlm-i kırâet'de imâm olan kurrâ'lar, kendi ilim ve ma'rifetlerine dayanarak medd ettiler ve hiç biri kasr etmediler, demektir. Medd-i muttasıl'ın mertebesi, Kırâet-i Âsım¹¹ ve Rivâyet-i Hafs¹² üzere dört elif miktârı medd olunmaktır.¹³

Medd-i munfasıl

Harf-i medd'en sonra Sebebi medd'en hemze gelir ve her ikisi de ayrı ayrı kelimelerde bulunursa, bu halde birinci kelimedede bulunan Harf-i medd, Medd-i munfasıl olur. (لِتُنِّيْ أَحَافُ - يَا أَيُّهَا - تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ) misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, Harf-i medd'ler ile Sebeb-i medd'en olan hemze, ayrı ayrı kelimelerde vukû' bulmuştur.

Medd-i munfasıl'ların Harf-i medd'leri, ba'zan vâv-i mukaddere olur ki bunlar, gözle görülüp kalem ile yazılmayan, fakat lâfız ve tekellümde meydana gelen (وَوْ :Vâv) harfî demektir. (عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ - أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ) misâllerinde olduğu gibi. Burada (هَاءَ :Hâ') kelimelerinin damme olan (وَوْ :Vâv) harfî varmış gibi

¹⁰ -Bu misâllerden (اَوَّلِكَ) kelimesinin (لَامٌ :Lâm) harfinde, mukadder (*gizli*) bir elif harfî vardır ki bu elif harfî, Harf-i medd'ir.

¹¹ -İlm-i kırâet'de imâm olan Âsım, Kûfe'lidir ve Eimme-i Seb'a'dan (*yedi- imâmdan*) beşincisidir.

¹² -Hafs, İmâm Âsım'ın râvisidir. Kırâeti, İmâm Âsım'dan rivâyet etmiştir ki hâlihazırda bütün Müslümân'lar arasında ekseriyetle okunan kırâet, bu kırâet'dir.

¹³ -Medd-i muttasıl'ın ziyâde medd olunmasında, bütün kırâet imâmları, ettifak etmişlerdir. Fakat meddinin miktârında, her biri kendi mezhebine göre ihtilâf etmişdir. İmâm Âsım, dört elif miktârı medd olunmaktır, demiştir. Buna tâbî' olanlar da, dört elif miktârı medd etmişlerdir. Ba'zıları da, beş elif veya iki elif miktârı medd olunmaktır, demişlerdir

kabûl olunur ve medd ile okunur. Çünkü, bu mukadder (وَوْ : Vâv) harflerinden sonra, Sebeb-i medd'en hemze gelmekte ve her ikisi de ayrı ayrı kelimelerde bulunmaktadır ki bunlar, (الْإِلَّ) ve (أَخْلَدَهُ) kelimelerinin hemze'leridir.

Ba'zan da yâ'-i mukaddere olur. (مِنْ عَلَيْهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ - وَمَا يُكْذِبُ) (بِهِ) misâllerinde olduğu gibi. Burada (بِهِ) ve (عَلَيْهِ) kelimelerinin kesre olan (هَاءَ : Hâ') harfleri, kendisine bitişik olan bir (يَاءَ : Yâ') harfî varmış gibi kabûl olunur ve medd ile okunur. İşte, bu türlü medd'lere de, Medd-i munfasıl denir. Çünkü, bu medd'lerden sonra da, kendilerinden sonra gelen kelimelerin hemze'leri gelmektedir.

Medd-i fer'î'lerden olan Medd-i munfasıl'ların meddi, câiz'dir. Çünkü muhtelifün fih'dir, ya'nî ba'zı kurrâ' medd ettiler, ba'zı kurrâ' kasr ettiler, demektir.¹⁴ Medd-i munfasıl'ların mertebesi, Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs üzere, dört elif miktârı medd olunmaktır.

Medd-i lâzım

Bir kelimedede, Harf-i medd'en sonra Sebeb-i medd'en Sükûn-i lâzım vâki' olursa, bu haldeki medd, Medd-i lâzım olur.¹⁵ Sükûn-i lâzım diye de, *-yukarıda zikr edildiği gibi-* vakıf ve vasıl hallerinde (*durma ve geçme hallerinde*) sâbit olan sükûn'a denir.¹⁶ Medd-i lâzım'lar dört türlüdür:

A-Medd-i lâzım kelime-i müsakkale: Harf-i medd'en sonra gelen aynı cinsten iki harfin birbirine idğâm olunarak şeddelendiği ve bu iki harften birincisinin sâkin olarak sükûn-i

¹⁴ -Ya'nî, ba'zı kurrâ', Medd-i tabii'lerden ziyâde medd ettiler ve ba'zı kurrâ' da Medd-i tabii'leri kadar medd edip ziyâde çekmediler, demektir.

¹⁵ -Lâzım diye, lügatde, bir şey' bir şey'e gerekli görülerek ondan bir an dahî ayrılmaması hâline, denir.

¹⁶ -Başka bir deyimle, Sükûn-i lâzım diye, hiçbir veçhile, vakıf ve vasıl hâlinde, kelimeden ayrılması mümkün olmayan sükûn'a denir.

lâzım'a sâhip bulunduğu kelimeye, Medd-i lâzım kelime-i müsakkale denir. Çünkü, harf, şeddeli olunca telâffuzu ağır ve zor olur. (وَلَا الصَّالِينَ - تَأْمُرُونَ - الْحَقَّ) misâllerinde olduğu gibi. Bu kelimelerde, Harf-i medd'lerden sonra gelen şeddeli (لَام : Lâm), (غَاف : Gâf) ve (نُون : Nûn) harflerinin birincisi olan sâkin harfin sükûnu, vakıf hâlinde de, vasıl hâlinde de dâimâ sâbitdir.

B-Medd-i lâzım kelime-i mühaffefe: Harf-i medd'en sonra gelen harf, şeddesiz olarak sükûn-i lâzım hâlinde olursa, o kelimeye de, Medd-i lâzım kelime-i mühaffefe denir. Çünkü, harf, şeddesiz olunca telâffuzu hafif ve kolay olur. (أَلَانَ) misâlinde olduğu gibi. Bu misâlde, istifhâm hemzesi'ni medd eden gizli bir Elif-i mukaddere vardır ki bundan sonra, sâkin olan (لَام : Lâm) harfinin sükûn-i lâzım'ı vâki' olmuştur.

C-Medd-i lâzım harf-i müsakkal: Hakikatde şeddeli olmadığı halde telâffuz hâlinde şeddeli olup Kelime-i müsakkale gibi okunan harflere denir. (الْم : أَلِف لَام مِيم) nazm-ı celîl'inin (لَام : Lâm) harfînde, (الْمَص : أَلِف لَام مِيم صَاد) nazm-ı celîl'inin (لَام : Lâm) harfînde ve (طَسَم : طَا سِين مِيم) nazm-ı celîl'inin (سِين : Sîn) harfînde olduğu gibi. Burada, (لَام : Lâm) harflerinden sonra gelen elif harfleri ve (سِين : Sîn) harfinden sonra gelen (يَاء : Yâ') harfî, Harf-i medd'irler. Kendilerinden sonra gelen (مِيم : Mîm) ve (نُون : Nûn) harfleri de sâkin'dirler. Bunlardan (مِيم : Mîm) harflerinin sükûnu, Sükûn-i lâzım olduğundan ve aynı cinsten ikinci bir harfe de uğradıklarından dolayı, İdğâm-i misleyn mea'l-ğunne¹⁷ hukmüne girip telâffuzda idğâm olunarak Kelime-i müsakkale gibi okunurlar.

¹⁷ -Aşağıda gelecek olan İdğâm-i misleyn bahsine bak.

(سِنَّ :Sîn) harfinin Nûn-i sâkini ise, kendisinden sonra gelen (مِيم :Mîm) kelimesinin (مِيم :Mîm) harfine uğradığı için, İdğâm-i mea'l-ğunne¹⁸ hükmüne girip telâffuzda idğâm olunarak Kelime-i müsakkale gibi okunurlar.

D-Medd-i lâzım harf-i mühaffef: Kolaylıkla ve hafifce okunan harflere denir ki bu harflerdeki Harf-i medd'lerden sonra gelen harflerin sükûnu, Sükûn-i lâzım olup kendileri şeddeli değildir. Meselâ, (الم : أَلِفٌ لَّامٌ مِيمٌ) nazm-ı celîl'inin (المص : أَلِفٌ لَّامٌ مِيمٌ) harfinin ikinci (مِيم :Mîm) harfinde, (صَادٌ :Sâd) harflerinde, (الر : أَلِفٌ لَّامٌ رَاءٌ) nazm-ı celîl'inin (لَّام :Lâm) harfinde ve (حم : حَا مِيمٌ) nazm-ı celîl'inin (مِيم :Mîm) harfinde olduğu gibi. Bu misâllerin (مِيم :Mîm), (صَادٌ :Sâd) ve (لَّام :Lâm) kelimelerindeki Harf-i medd'lerden sonra gelen harfler, sâkin olup sükûnları da Sükûn-i lâzım'dır. Kendilerinden sonra da, kendi cinslerinden ikinci bir harfe uğramadıkları için, bunların okunması hafif ve kolaydır ki Kelime-i mühaffefe gibi okunurlar.¹⁹

Medd-i fer'î'lerden olan Medd-i lâzım'ların meddi, **vâcib**'dir. Çünkü, müttfekun aleyh'dir. Kasr'ı câiz değildir. Medd-i lâzım'ların mertebesi, *-bütûn kurrâ'lara göre-* dört elif miktârı medd olunmaktır. Hiç birisi, dört elif miktârından aşığı okumamıştır.

¹⁸ - Aşağıda gelecek olan İdğâm-i mea'l-ğunne bahsine bak.

¹⁹ -Bunlara, hernekadar Harf-i müsakkal ve Harf-i mühaffef denirse de, hakikatde Kelime-i müsakkale ve Kelime-i mühaffefe'dirler. Kur'ân-ı Kerîm'de, harf sûretinde yazıldıkları için, Harf-i müsakkal ve Harf-i mühaffef denilmiştir.

Medd-i ârız

Harf-i medd'en sonra Sebeb-i medd'en Sükûn-i ârız vâki' olursa, bu haldeki medd, Medd-i ârız olur.²⁰ Sükûn-i ârız diye de, vakfen sâbit, vaslen sâkıt olan sükûn'a denir. (يَعْلمُونَ - يَوْمِ) الدِّينِ - نَسْتَعِينُ misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, Harf-i medd'lerden sonra gelen (نُونٌ :Nûn) harfleri üzerinde vakıf yapıldığı zaman, (نُونٌ :Nûn) harflerinin harekeleri giderek yerine sükûn gelir ve bu sûretle de o harflerdeki sâkinlik, ârızî olmuş olur. Bu halde, Sükûn-i ârız ile sâkin olan bu harflerin mâkablinde de Harf-i medd olduğu için, burada Medd-i ârız vukû' bulmuş olur. Eğer (نُونٌ :Nûn) harfleri üzerinde vakıf yapılmazsa Sükûn-i ârız meydana gelmeyeceğinden Medd-i ârız da olmaz. Bununla berâber kelimelerdeki Harf-i medd'ler bâkî kaldığından, Medd-i tabîî olarak okunurlar.

Medd-i fer'î'lerden olan Medd-i ârız'ların meddi, câiz'dir. Çünkü, muhtelefün fih'dir. Bunun için Medd-i ârız'ların medd'inin mertebesinde, üç vecih vardır:

A-Vakıf yapılacak kelimenin son harfi meftûh ise, üç vecih câiz'dir:

a-Tûl: Dört elif miktârı medd etmektir.

b-Tevassud: Üç elif miktârı medd etmektir.²¹

c-Kasr: Bir elif miktârı medd etmek, ya'nî Medd-i tabîî olarak okumaktır. (يَعْلمُونَ) misâlinde olduğu gibi.

²⁰ -Sonradan bir sebep ile meydana gelen sükûn'a, Sükûn-i ârız denir ki bir kelimedede vakıf yapılarak durulursa, Sükûn-i ârız meydana gelir. Eğer, vakıf yapılmayıp vasıl yapılarak geçilirse, Sükûn-i ârız meydana gelmez. Çünkü, vakfın muktezâsı sükûn, valsın muktezâsı harekedir.

Ârız diye de, lügatde, sonradan olan şey'e denir.

²¹ -"Tûl üç elif, tevassud iki elif miktârdır" diyenler, Medd-i aslî'den sonrasını murad etmişlerdir ki Medd-i aslî'yi de ilâve ederseniz tûl dört, tevassud üç elif miktârı olmuş olur.

El-Kavlü's-Sedîd fî İlmî't-Tecvid veyâ Tecvid-i Cedîd,ss.43-53.

B-Vakıf yapılacak kelimenin son harfî meksûr ise, dört vecih câiz'dir.

a-Tûl: Dört elif miktârı medd etmektir.

b-Tevassud: Üç elif miktârı medd etmektir.

c-Kasr: Bir elif miktârı medd etmektir.

d-Kasr ile ravm: Ravm diye, gizli ses ile harfin harekesini taleb etmeye, ya'nî harekeyi hafifce çıkarmaya denir.²² (يَوْمَ الدِّينِ) misâlinde olduğu gibi.

C-Vakıf yapılacak kelimenin son harfî madmûm ise, yedi vecih câiz'dir.

a-Tûl: Dört elif miktârı medd etmektir.

b-Tevassud: Üç elif miktârı medd etmektir.

c-Kasr: Bir elif miktârı medd etmektir.

d-Tûl ile işmâm: İşmâm diye, sükûn'dan sonra dudakları yumarak ötüre yapmaya denir.

e-Tevassud ile işmâm.

f-Kasr ile işmâm.

g-Kasr ile ravm'dır. (نَسْتَعِينُ) misâlinde olduğu gibi.²³

Medd-i lîn:

Bir kelimedede, Harf-i lîn'den sonra Sebeb-i medd'en sükûn vâki' olursa *-gerek Sükûn-i lâzım ve gerekse sükûn-i ârız-* o zaman buradaki medd, Medd-i lîn olur.²⁴ (عَيْنٌ - وَلَا نَوْمٌ) misâllerinde olduğu gibi.

²² -Ravm, vasıl hükmünde olduğu için ancak kasr ile ravm yapılır. Tûl ve tevassud ile ravm yapılmaz.

²³ -Medd'lerin miktârını, ravm ve işmâm'ların nasıl yapıldıklarını, bi'z-zât üstâdımın ağzından öğrenmek lâzımdır.

²⁴ -**Lîn** diye, lûgatde, yumuşak olan şey'e denir. Harf-i lîn'ler de, sühûlet ve kolaylıkla meddi kabul ettikleri için, bu hâle, Medd-i lîn denilmiştir.

Harf-i lîn diye de (وَاوْ :Vâv) ve (يَاءٌ :Yâ') harfleri sâkin olur ve makabli meftûh olursa ona denir. (وَلَا نَوْمٌ - مِنْ خَوْفٍ - عَلَيْهِ -) (وَالصَّيْفِ) misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, sâkin olan (وَاوْ :Vâv) ve (يَاءٌ : Yâ') harflerinden evvel gelen harfler, meftûh olduğu için (وَاوْ :Vâv) ve (يَاءٌ :Yâ') harfleri Harf-i medd olmayıp Harf-i lîn olmuşlardır. Binâen-aleyh, bu harflerin kendilerinden sonra gelen harfler üzerinde vakıf yapılırsa, Sükûn-i ârız meydana gelir ve bu sûretle de meydana gelen medd'ler, Medd-i lîn olmuş olurlar.

Medd-i fer'î'lerden olan Medd-i lîn'lerin meddi, **câiz**'dir. Çünkü muhtelefün fih'dir (*ihtilâf edilmiştir*). Bunun için Medd-i lîn'lerin meddi, iki türlüdür:

A-Harf-i lîn'den sonra gelen Sebeb-i medd, Sükûn-i lâzım olursa, iki vecih câiz olur:

a-Tûl: Dört elif miktârı medd etmektir.

b-Tevassud: Üç elif miktârı medd etmektir. (حمسقى كهيعص) kavî-i şerîf'lerindeki (عَيْنٌ :Ayn) lâfızlarında olduğu gibi ki (عَيْنٌ:Ayn) diye okunursa, kâide meydana çıkmış olur.

B-Harf-i lîn'den sonra gelen Sebeb-i medd, Sükûn-i ârız olursa, -aynen Medd-i ârız'larda olduğu gibi- kelimenin son harfinin harekesine göre üç veyâ dört veyâ yedi vecih câiz olur. (وَلَا نَوْمٌ - مِنْ خَوْفٍ - عَلَيْهِ - وَالصَّيْفِ) misâllerinde olduğu gibi.²⁵

Harf-i lîn diye de, mâkabli meftûh olup kendileri sâkin olan (وَاوْ :Vâv) ve (يَاءٌ : Yâ') harflerine denir. Bu harflerden önce gelen harflerin harekesi kendi cinslerinden ise, hem Harf-i medd, hem de Harf-i lîn olurlar. Eğer kendi cinslerinden değilse, yalnız Harf-i lîn olurlar, Harf-i medd olmazlar. Bunun için Harf-i lîn âmdir (*umûmîdir*), Harf-i medd hâsîr (*hususîdir*).

²⁵ -Ba'zı kimseler, "Medd-i lîn'de, medd'ler birer elif miktârı aşağıdır. Bu i'tibarla tûl üç, tevassud iki elif miktârı olacaktır" derler.

İhtâr: Buraya kadar zikir olunan medd'lerin hepsi, lâfzî sebeblere göre olan medd'lerdir. Bir de ma'nevî sebeblere göre olan medd'ler vardır ki bunlar da iki türdür:

a-Ta'zîm ile berâber mübâleğadır. Hakk Teâlâ'ya duâ ederken ta'zîm ve mübâleğa kastı ile yapılan medd'ler bu nev'îdendir. Duâ'da, istiğâse'de (*yardım istemede*) ve Kelime-i Tevhîd'de olur. ($\text{أَللَّهُ - بِاللَّهِ - لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ}$) misâllerinde olduğu gibi.²⁶

b-Yalnız mübâleğadır. Lâ-i tebrîe ile bir şey' nefy edildiği zamanda olur. ($\text{لَا رَيْبَ - لَا شَرِيكَ لَهُ}$) misâllerinde olduğu gibi. Bunlarda, zâhiren bir sebep olmadığı halde, aslından ziyâde medd etmek câiz'dir. Fakat, tevassud efdaldir.²⁷

Tenvîn ve Nûn-i sâkin

Tenvîn diye, kelimenin son harekesine tâbi' olup onunla berâber bulunan ve kendisi ile te'kîd-i fiil kasd olunmayan Nûn-i sâkin'e denir ki ulemâ', tenvîni, ma'nâ bakımından böyle ta'rîf etmişlerdir.²⁸ Türkçe, ismen ta'rîfi ise, iki üstün (- ُ --), iki esire (- ِ --) ve iki ötüre'ye (- ُ --), tenvîn denir, demişlerdir.

Nûn-i sâkin diye de, cezim'li (*harekesiz*) olan (نُونُ :Nûn) harfîne denir. Bu Nûn-i sâkin, tenvîn'den başka olup kendisi ile ba'zan te'kîd-i fiil kasd olunur ve Nûn-i muhaffefe gibi emr'e ve nehy'e dâhil olur. Eğer kelimenin sonunda bulunan (نُونُ :Nûn) harfi sâkin olursa, ona da Nûn-i sâkin denilir. ($\text{إِنْ - أَنْ - لَنْ - كُنْ}$) misâllerinde olduğu gibi.

²⁶ -Medd-i ta'zîm'in alâmeti, Lâfzâtü'llâh'da olmaktır ki bir elif miktârından ziyâde çekilir. Fakat tevassud, ya'nî üç elif miktârı çekmek efdaldir.

²⁷ -**Tebrie** veyâ **Tebriye:**Berî kılmak, temize çıkarmak, şüpheden uzak kılmak 'ÿ:lâ'sı.

²⁸ -Tenvîn diye, aslında Nûn-i sâkin'e denir ki ismin sonuna konur. Bu tenvîn, vasıl ve telâffuz hâlinde sâkit olup vakıf ve kitâbet hâlinde sâbit olur.

Tenvîn ve Nûn-i sâkin'in beş hâli vardır ki şunlardır:

1-Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, İhfâ' harfleri olan (ت ج د ذ ز) (س ش ص ض ط ظ ف ق ك) harflerinden birine uğrarsa, **ihfâ'** olurlar.

2-Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, Hurûf-i halk (*boğaz harfleri*) denilen (ء ه ح خ ع غ) harflerinden birine uğrarsa, o zaman **izhâr** olurlar.

3-Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, (بَاء :Bâ') harfîne uğrarsa, **iklâb** olurlar.

4-Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, (مِيم :Mîm), (نُونُ :Nûn), (وَاوُ :Vâv) ve (يَاء :Yâ') harflerinden birine uğrarsa, **idğâm-i mea'l-ğunne** olurlar.

5-Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, (لَامُ :Lâm) ve (رَاء :Râ') harflerinden birine uğrarsa, **idğâm-i bi-lâ ğunne** olurlar.

İhfâ'

Harfe, sonradan gelen Sıfât-ı ârıza'dan bir sıfatdır ki lügatde, bir şey'i gizleyip setr etmeye denir. İstilahda ise, (اِلْخَفَاءُ حَالَةٌ بَيْنَ الْاِظْهَارِ وَالْاِدْغَامِ عَارِيَةٌ عَنِ التَّشْدِيدِ مَعَ بَقَاءِ الْعُنْتَةِ) :İhfâ' diye, ğunne'nin bekâsı ile teşdidsiz olarak idğâm ile izhâr arasındaki bir hâle *-kirâete-* denir). İhfâ' harfleri onbeş harftir ki (صِفْتُ ذَا نَسْأِ جُوْدٍ شَخْصٍ قَدْ سَمَّا كَرِيْمًا - ضَعُ ظَالِمًا زِدْ تُعْنَى ذُمْ طَالِبًا فَتَرَى) ت ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ (ف ق ك) harfleridir. Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, bu onbeş harften (ت د ط) harflerine uğradığı zaman, **ihfâ'-i kalîl**; diğerk oniki harfe uğradığı zaman da **ihfâ'-i kâmil** olurlar.

Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, her ne zaman ihfâ' harflerinden birine uğrarsa, ya'nî tenvîn veyâ nûn-i sâkin'den sonra ihfâ'

harflerinden birisi gelirse, bu halde ihfâ' olur.²⁹ (عَنْ كَرِيمٍ - عَن)
مِصَالِهِمْ - فَتَحَ قَرِيبٌ

Tenvîn ile Nun-i sâkin'in ihfâ'sı, bunların zatlarını tamâmen giderip ğunne sıfatlarını bâkî' bırakmak sûretiyle olur ki bu sıfatı söyleme esnâsında, dil ucu boşta kalmalı, alt ve üst tarafta bir yere değmemelidir.

Fakat (مِيمٌ :Mîm) harfinin ihfâ'sı ise, (مِيمٌ :Mîm) harfinin zâtını tamâmen gidermiyerek ve dudakları birbirine çok basmıyarak, zâtını setr etmek (*gizlemek*) sûretiyle olur.³⁰

İzhâr

Harfe, sonradan gelen Sıfât-ı ârıza'dan bir sıfatdır ki lügatde, bir şey'i âşikâr etmeye ve zâhir kılmaya denir. İstılahda ise, اِظْهَارٌ هُوَ الْاِنْفِصَالُ تَبَاعُداً بَيْنَ الْحُرْفَيْنِ (İzhâr diye, iki harfîn arasını birbirinden ayırıp açarak *-ihfâ'sız ve idğâmsız*-okumaya denir). İzhâr harfleri, altı harfdir ki (اللهُ حَيْ حَالِقٌ عَدْلٌ) (عَنْ هَادِيَاً) İsm-i ilâhiyye'lerinin ilk harfleri olan ve Hurûf-i halk (*Boğaz harfleri*) ta'bir olunan (ء ح خ ع غ هـ) harfleridir.

Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, izhâr harfleri olan bu altı harften birine uğrarsa, bu halde izhâr olurlar; ya'nî idğâm'sız, ihfâ'sız, ve iklâb'sız olarak âşikâr bir sûretde okunurlar. Bu sûretle de hakîkî (نُونٌ :Nûn) harfinin sesi meydana çıkarılmış olur. (مِنْ خَوْفٍ - غَمُورٍ حَلِيمٍ - مَنْ آمَرَ) misâllerinde olduğu gibi.

²⁹ -İhfâ' harflerinin nasıl ihfâ' yapıldıklarını iyice anlamak için, bi'z-zât üstâdından görmek ve dinlemek lâzımdır. Aksi takdirde hatâ yapılabilir.

³⁰ -Bu husûs, aşağıda gelecek olan iklâb bahsinde de aynen böyledir. Çünkü, Mîm-i sâkin, (بَاءٌ :Bâ') harfine uğrayınca, ihfâ' olur.

İklâb

Bu da harfe, sonradan gelen Sıfât-ı ârıza'dan bir sıfatdır ki lügatte, bir şeyin üstünü altına kalb edip çevirmek ve döndürmek ma'nâsınadır. İstilahda ise, (اِلْقَابُ هُوَ قَلْبُ التَّوْنِ)
إِلْقَابُ هُوَ قَلْبُ التَّوْنِ أَوْ التَّنْوِينِ مِيمًا خَالِصًا وَإِخْفَاؤُهَا عِنْدَ الْبَاءِ بَعْتَةٌ
Nûn-i sâkine'yi, (-:Bâ') harfine uğradığı zaman- hâlis
(:Mîm) harfine kalb ederek -hâsıl olan o (:Mîm)
harfini- (-:Bâ') harfî indinde ğunne ile berâber ihfâ' etmeye
denir ki bu, vâcib'dir. İklâb harfî, yalnız (-:Bâ') harfidir.

Her ne zaman Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, iklâb harfî olan
(:Bâ') harfine uğrarsa, iklâb olur ve ta'rîfde zikr edildiği
vechile okunur. (لَيْبِدَدٌ - مِنْ بَعْدِ - سَمِعَ بِصِيرٍ)
gibi.

Eğer Mîm-i sâkin (-:Bâ') harfine uğrarsa, bu halde
(:Mîm) harfinin ihfâ'sı, (:Mîm) harfinin zâtını tamâmen
gidermeyip, dudakları birbirine çok basmayıp ve mâkablindeki
harfî işbâ' etmeyip, zâtını setr ve ihfâ' etmek sûretiyle olur.³¹

İhtâr: Ta'rîfde zikri geçen ğunne'yi, "*Hayşûm'dan -geniz
veyâ burun boşluğundan-* gelen ses" diye ta'rîf etmişlerdir ki
iki kısımdır:

Birincisi, Ğunne-i kâmil'dir ki idġâm olduğu yerde isti'mâl
olunur.

İkincisi ise, Ğunne-i nâkisa'dır ki ihfâ' ve iklâb olduğu
yerde isti'mâl olunur. Binâen-aleyh, ihfâ' ve iklâb bahsinde
zikri geçen ğunne, bu ikinci nev'î ğunne'dir.

³¹ -İhfâ'ların ve teşdîd'lerin yapılma zamânı (*miktârı*), bir elif miktârından fazla, iki
elif miktârından az, ya'nî bir buçuk elif miktârı olmalıdır.

İşbâ'? Bir harfî başka bir harf gibi yapıp aslını bozma..

İdğâm-i mea'l-ğunne

Birbirine benzeyen veyâ yakınlığı olan iki harfi, birbirine idğâm edip ğunne ile berâber şedde ile okumaya veyâ zâhirde şeddesiz olarak, telâffuzda ise ğunne ile berâber şeddeli tek bir harf gibi okumaya denir.³² Bunun sebebi, iki harf arasında vukû' bulacak olan güç telâffuzu önlemektir. Faydası ise, lisânın başladığı birinci mahredden ikinci mahrece geçişi kolaylaştırmak, aradaki sıklet ve zorluğu gidermektir

İdğâm-i mea'l-ğunne harfleri, dört tâne olup (يَمْنُو :Yemnû) kelimesini teşkil eden (م ن و ي) harfleridir. Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, bu dört harfden birine uğrarsa, İdğâm-i mea'l-ğunne olur. (وَمَنْ يَعْمَلْ - فَضْلاً مِنَ اللَّهِ - خَيْرًا يَرَهُ) misâllerinde olduğu gibi.

Eğer Nûn-i sâkin ile (وَآء :Vâv) veyâ (يَا :Yâ') harflerinden biri, bir kelimedede vâki' olursa, bu halde İdğâm-i mea'l-ğunne yapılmayıp izhâr yapılır. Ya'nî, ğunnesiz ve idğâmsız olarak araları birbirinden ayırd edilmek sûretiyle okunurlar. Çünkü, İdğâm-i mea'l-ğunne yapılıncâ, kelimelerin asılları kaybolur ve maksad anlaşılmaz. (بُنْيَانٌ - قِنْوَانٌ - صِنْوَانٌ - دُنْيَا) misâllerinde olduğu gibi. Bunun için bunları, idğâm ile (büyyâmün, kıvvânun, sıvvânün, düyyâ) diye okuyamayız. Ancak izhâr ile (bünyânün, kinvânün, sinvânün, dünyâ) diye okuyabiliriz.

İdğâm-i bi-lâ ğunne

Ğunne'siz olan idğâma denir ki burada idğâm var, ğunne yoktur. Meselâ (فَاِنَّ لَمْ تَتَّعِلُوا) ibâresinde, Nûn-i sâkin (لَمْ :Lâm) harfine uğradığı için idğâm yapılır, fakat ğunne yapılmaz.

³² -İdğâm ile ihfâ' arasındaki fark: İdğâm, teşdid ile (şedde ile) olur, İhfâ' ise teşdidsiz (şeddesiz) olur.

Not: Bu kısımda bahs olunan idğâm da, İdğâm-i tâm ve İdğâm-i nâkıs kısımlarına ayrılır.

Çünkü ğunne yapılırsa, idğâm'a hâlel gelir ve idğâm bozulur. Halbuki burada idğâm yapmak, ğunne'den daha elzemdir.

İdğâm-i bi-lâ ğunne harfleri iki tâne olup (لَر :Ler) kelimesini teşkîl eden (لَام :Lâm) ve (رَاء :Râ') harfleridir. Eğer Tenvîn veyâ Nûn-i sâkin, bu iki harften birisine uğrarsa, bu halde İdğâm-i bi-lâ ğunne olur. (مِنْ رَبِّهِمْ - غَفُورٌ رَحِيمٌ - هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ) (- فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا) misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, Tenvîn ve Nûn-i sâkin, kendilerinden sonra gelen kelimelerin ilk harfleri olan (لَام :Lâm) ve (رَاء :Râ') harflerine uğradıkları için idğâm olunarak onlar gibi okunurlar. Ya'nî, (لَام :Lâm) ve (رَاء :Râ') harflerinin şeddeli şekilleri gibi okunurlar. Fakat burada ğunne yoktur.³³

İdğâm-i misleyn

Lügatde, ikisi birbirine mûmâsil ve müşâbih olan şey'e denir. İstılahda ise, (اِدْعَامُ الْمُثَلِّينِ مَا اتَّخَذَ مَخْرَجاً وَصِفَةً) İdğâm-i misleyn diye, mahrecleri ve sıfatları aynı olan iki harfin -birincisi sâkin ikincisi müteharrik olarak- birbirine uğrarsa -birincisini ikincisine idhâl edip şeddeli bir harf gibi okumaya- denir.³⁴ (آوُوا وَنَصَرُوا أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ فَمَا رَجَحْتَ بِحَارِثُهُمْ)³⁵ misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde (وَآوُ :Vâv), (بَاء :Bâ') ve (تَاء :Tâ') harfleri, İdğâm-i misleyn olmuşlardır. Çünkü, birinci harfler, sâkin olup yine kendi cinsinden müteharrik olan ikinci bir

³³ -Kırâet imâmılarından ba'zıları, "İdğâm-i bi-lâ ğunne'de, ğunne vardır", derlerse de el'an amel edilen şekil, ğunnesiz okunması hâlidir.

³⁴ -Bu harfler, ister bir kelimedede isterse başka başka kelimelerde olsunlar hep aynıdırlar. Fakat Harf-i medd'ler, bundan müstesnâ' olup idğâm edilmezler.

³⁵ - (آوُوا وَنَصَرُوا) misâlindeki elif harfi, alâmet için olup kırâet için olmadığından ona i'tibâr olunmaz.

Mûmâsil: Benzeyen, andıran. **Müşâbih:** Benzeyen, benzer.

harfe uğramışlardır. İdğâm-i misleyn'de, ğunne yoktur. Bunun için idğâm yapıldığı halde ğunne yapılmaz.

Nûn-i sâkin, kendi cinsinden olan harekeli (نُونٌ :Nûn) harfine uğrarsa, bu halde hem İdğâm-i misleyn, hem de İdğâm-i mea'l-ğunne, ya'nî İdğâm-i misleyn mea'l-ğunne olur. Çünkü, her ikisi de, mahrecde ve sıfatda birdirler. Fakat Nûn-i sâkin, genizden gelen ğunne ile çıkar. (وَمَنْ نُعَمِّرُهُ مِنْ نَارٍ) misâllerinde olduğu gibi. Bu misâllerde, sâkin olan birinci (نُونٌ :Nûn) harfleri harekeli olan ikinci (نُونٌ :Nûn) harflerine uğradığı için, hem İdğâm-i misleyn hem de İdğâm-i mea'l-ğunne olmuşlardır.

Mîm-i sâkin'in üç hâli vardır:

a-Mîm-i sâkin, kendisinden sonra gelen harekeli (مِيمٌ : Mîm) harfine uğrarsa, bu halde İdğâm-i misleyn mea'l-ğunne olur. (أَطْعَمُوهُمْ مِنْ جُوعٍ - عَلَيْهِمْ مَوْصَدَةٌ) misâllerinde olduğu gibi. Bunun için bu hallerdeki Mîm-i sâkin'ler, İdğâm-i misleyn mea'l-ğunne olurlar.

b-Mîm-i sâkin, kendisinden sonra gelen harekeli (بَاءٌ :Bâ') harfine uğrarsa, bu halde İhfa' mea'l-ğunne olur. (إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ - تَرْوِيهِمْ بِحِجَابَةٍ) misâllerinde olduğu gibi. Bu hallerde Mîm-i sâkin (بَاءٌ :Bâ') harfine uğradığı için, İhfa' mea'l-ğunne, ya'nî hem ihfâ' hem de ğunne olur. (Dudak İhfa'sı olur, diyenler de vardır).

c-Mîm-i sâkin, (بَاءٌ :Bâ') ile (مِيمٌ :Mîm) harflerinden başka bir harfe uğrarsa, bu halde de İzhâr (*dudak izhârı*) olur. (لَكُمْ دِينُكُمْ - هُمْ فِيهِ) misâllerinde olduğu gibi. Bu hallerde de, Mîm-i sâkin, (بَاءٌ :Bâ') ile (مِيمٌ :Mîm) harflerinden başka harflere uğradığı için izhâr olur.

İdğâm-i mütecâniseyn

Lügatde, bir şey' diğer bir şey'e müşâbih olup birbirine benzeyen iki cins ma'nâsınadır. İstilahda ise, (اِدْغَامُ الْمُتَجَانِسَيْنِ مَا) İdğâm-i mütecâniseyn diye, mahrecleri aynı olup sıfatları ayrı ayrı olan iki harfin *-birincisi sâkin, ikincisi müteharrik olarak-* birbirine uğrarsa birincisini ikincisine idhâl edip müşedded (*şeddeli*) bir harf gibi okumaya, denir) ki bu idğâm, vâcib'dir.

İdğâm-i mütecâniseyn harfleri üç mahrec üzerindedirler.

a-(:Dâ' :طاء), (:Dâl :دال) ve (:Tâ' :تاء) harflerinin mahrecleridir. Bu üç harfin mahrecleri, bir mahrec üzerinedir. Fakat sıfatları ayrı ayrı olup bir değildir. Çünkü, (:Dâ' :طاء) harfinde isti'lâ' ve idbâk sıfatı; (:Dâl :دال ve (:Tâ' :تاء) harflerinde inhişâd ve inhişâh sıfatı; ayrıca (:Dâl :دال) harfinde cehr sıfatı; (:Tâ' :تاء) harfinde de hems sıfatı vardır ki bunlar muhtelif sıfatlardır. Bunun için bu halde olan bu üç harf, birbirine uğradığı zaman, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. (وَقَالَتْ طَائِفَةٌ - لَيْنٌ بَسَطَتْ - مَا عَبَدْتُمْ - أَتَقْلَتْ دَعْوَا اللَّهِ) misâllerinde olduğu gibi. Bu gibi hallerde, sâkin olan İdğâm-i mütecâniseyn harfleri, mahrecde bir, fakat sıfatda ayrı olan diğer mütecâniseyn harflerine uğradığı için, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. Bu hallerde, birinci harf ikinci harfin şeddeli şekli gibi okunduğundan birinci harfin sıfatı kaybolmuş gibi olur.³⁶

³⁶ - İdğâm-i misleyn, İdğâm-i mütecâniseyn ve İdğâm-i mütekâribeyn'de, birinci harflerin hepsi, sâkindirler. İkinci harfler ise, dâimâ müteharrikler.

İsti'lâ: İsti'lâ' harfleri yedi tâne olup (خ ص ض ط ظ غ ق) harfleridir ki kuvvetli bir sıfat olduğundan kalın okunurlar

İdbâk: İdbâk harfleri dört tâne olup (ص ض ط ظ) harfleridir ki kuvvetli bir sıfat olduğundan kalın okunurlar.

b-(Zâ' : ظَاء), (Zâl : ذَال), (Sâ' : سَاء) harflerinin mahrecleridir. Bu üç harfin mahrecleri de, bir mahrec üzerinedir. Fakat sıfatları ayrı ayrı olup bir değildir. Çünkü, (Zâ' : ظَاء) ve (Zâl : ذَال) harflerinde müştereken cehr sıfatı, (Sâ' : سَاء) harfinde hems sıfatı, (Zâ' : ظَاء) harfinde de isti'lâ' ve idbâk sıfatı vardır ki bunlar da muhtelif sıfatlardır. Bu bakımdan bu durumda olan harfler birbirine uğrarlarsa, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. (إِذْ ظَلَمُوا - يَلْهَثْ ذَلِكْ) misâllerinde olduğu gibi. Bu gibi hallerde de, sâkin olan İdğâm-i mütecâniseyn harfleri, müteharrik olan diğer İdğâm-i mütecâniseyn harflerine uğradığı için, mahrecleri bir olup sıfatları ayrı ayrı olduğundan, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. Bu hallerde, birinci harf ikinci harfin şeddeli şekli gibi okunduğundan birinci harfin sıfatı kaybolmuş gibi olur.

c-(Bâ' : بَاء), (Mîm : مِيم) harflerinin mahrecleridir. Bu iki harfin mahrecleri de, bir mahrec üzerinedir. Fakat sıfatları ayrı ayrıdır. Çünkü, (Bâ' : بَاء) harfinde şiddet sıfatı olduğu halde (Mîm : مِيم) harfinde şiddet sıfatı yoktur. Kezâlik, (Mîm : مِيم) harfinde beyniyye sıfatı olduğu halde (Bâ' : بَاء) harfinde beyniyye sıfatı yoktur. Bunun için sıfatları ayrı ayrıdır. Bu durumda olan harfler de, -birincisi olan sâkin (Bâ' : بَاء) harfi,

İnhifâd: İnhifâd harfleri yirmidört tâne olup (ان ش ر ح د ي ث ع ل م ك س و ف ت) harfleridirler ki zaif bir sıfat olduğundan ince okunurlar (ج ه ز ب ذ)

İnfîtâh: İnfîtâh harfleri yirmidört tâne olup (أ ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ع غ ف) harfleridirler ki zaif bir sıfatdır. (ق ك ل م و ه ن ي)

Cehr: Cehr sıfatının harfleri ondokuz tâne olup (ظ ل ق و ر ب ض ء ذ غ ز ا ج ن د م) harfleridir ki kuvvetli bir sıfatdır. (ط ي ع)

Hems: Hems sıfatının harfleri on tâne olup (ت ث ح خ س ش ص ف ك ه) harfleridir ki zaif bir sıfatdır.

ikincisi olan müteharrik (مِيم :Mîm) harfine- birbirine uğrarlarsa, mahreleri bir olup sıfatları ayrı ayrı olduğundan, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. (يَا بُنَيَّ اذْكَبْ مَعَنَا) misâlinde olduğu gibi. Bu gibi hallerde de, sâkin (بَاء :Bâ') harfi müteharrik olan (مِيم :Mîm) harfine uğradığı için, mahreleri bir olup sıfatları ayrı ayrı olduğundan, İdğâm-i mütecâniseyn olurlar. Bu hallerde de, birinci harf ikinci harfin şeddeli şekli gibi okunduğundan - (بَاء :Bâ') harfi (مِيم :Mîm) harfi gibi okunduğundan- birinci harfin sıfatı kaybolmuş gibi olur.

İdğâm-i mütekâribeyn

Lügatde, birbirine yakın olup yaklaşıcı olan şey'lere denir. İstılahda ise, (اِدْغَامُ الْمُتَقَارِبَيْنِ مَا تَقَارَبَا مَخْرَجًا أَوْ صِفَةً) İdğâm-i mütekâribeyn diye, mahrelerinde veyâ sıfatlarında birbirine bir benzerlik ve yakınlık olan iki harfin -birincisi sakin ikincisi müteharrik olarak- birbirine uğrarsa, -birincisini ikincisine idhâl edip- müşedded bir harf gibi okumaya denir) ki bu idğâm da **vâcib**'dir.

İdğâm-i mütekâribeyn harfleri, iki mahrec üzerindedirler. Şöyle ki:

a- (لَام :Lâm) ve (رَاء :Râ') harflerinin mahreleridir. Mahrelerinde veyâ sıfatlarında birbirine bir benzerlik ve yakınlık olan bu iki harf, birbirine uğrarsa, İdğâm-i mütekâribeyn olurlar. (بَلِّ رَفَعَهُ اللهُ - قُلْ رَبِّ) misâllerinde olduğu gibi. Bu gibi hallerde, sâkin olan (لَام :Lâm) harfleri, mahrecte veyâ sıfatta birbirine benzerlik ve yakınlığı olan (رَاء :Râ') harfine uğradıkları için, iki harf birbirine idğâm olunarak İdğâm-i mütekâribeyn olmuşlardır. Ya'nî, bu halde, (رَاء :Râ') harfi şeddeli gibi okunarak (لَام :Lâm) harfi belli edilmez.

Hafs, Sûre-i Müdaffifin'deki (كَلَامًا بِلَا رَأْيٍ) nazm-i celîl'inde, idğâm-i mütekâribeyn yapmayıp sekte yapar.

b-(كَافٌ :Kâf) ve (غَافٌ :Gâf) harflerinin mahrecleridir. Mahreclerinde veyâ sıfatlarında birbirine bir benzerlik ve yakınlık olan bu iki harf de birbirine uğrarsa, İdğâm-i mütekâribeyn olurlar. (أَمَّ نَخْلُكُم) misâlinde olduğu gibi. Bu gibi hallerde de, sâkin olan (غَافٌ :Gâf) harfi, mahrecte veyâ sıfattan birbirine bir benzerlik ve yakınlık bulunan (كَافٌ :Kâf) harfine uğradığı için, İdğâm-i mütekâribeyn olmuştur. Ya'nî, bu halde, (غَافٌ :Gâf) harfi, (كَافٌ :Kâf) harfine idğâm edilerek (كَافٌ :Kâf) harfi, şeddeli gibi okunur ve (غَافٌ :Gâf) harfi belli edilmez.

(كَافٌ :Kâf) harfinin (غَافٌ :Gâf) harfine uğradığı yer yoktur.

İdğâm-i şemsiyye

Lâm-i ta'rîf denilen (اَلِفٌ :Elif) ve (لَامٌ :Lâm) harfleri (اَل), aşağıdaki ondört harften *-Hurûf-i şemsiyye'den-* birine uğrarsa, bu halde İdğâm-i şemsiyye olur.³⁷

³⁷ -Bu hale, İdğâm-i şemsiyye denilmesinin sebebi, bu türlü idğâmlar yapılırken ekseriyetle (اَلشَّمْسُ :Şems) kelimesinin misâl getirilmesindedir. Buna nisbetle de bu harflere bu isim verilerek Hurûf-i şemsiyye denilmiştir. (Veyâ güneşin yanında yıldızların görünmediği gibi bu ondört harfin yanında da Lâmi ta'rîf görülmediğinden İdğâm-i şemsiyye denilmiştir).

(اَلِفٌ :Elif) ve (لَامٌ :Lâm) harflerine (اَل), Arabca'da Lâmi ta'rîf denir.

Ülemâ'nın ekserisi, Harf-i ta'rîf (*Lâm-i ta'rîf*), yalnız (لَامٌ :Lâm) harfidir, Hemze değildir, derler. Bunun için buna Lâmi ta'rîf denilmiştir. Lâmi ta'rîf, Hurûf-i şemsiyye'den birine uğradığı zaman okunmaz, o harfe idğâm olunur. Çünkü, Lâmi ta'rîf'in, bu harfler önünde okunması güçtür. Bunun için bu türlü idğâmlarda, Lâmi ta'rîf, yazılır. Fakat okunurken lâfzı tamâmen giderilerek kendisinden sonra gelen harfe idğâm olunur.

İdğâm-i şemsiye harfleri ondört tâne olup (تُبُّمٌ دَعٌّ دُئِبًّا رَمَى زِدُّ) beytinin kelimelerinin evvelindeki (ت ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن) harfleridir. Lâm-i ta'rîf, bu ondört harften birine uğrarsa, (لَامٌ :Lâm) harfi, o harfe idğâm olunarak okunur ki bu da, o harfi şeddeli okumakla mümkün olur. (وَالشَّمْسِ - وَالنَّاسِ - وَالطَّارِقِ - وَالسَّمَاءِ - وَالنَّيْنِ) misâllerinde olduğu gibi.

İhtâr: Lâm-i ta'rîf, bu ondört harften yalnız (نُونٌ :Nûn) harfine uğrarsa, bu halde İdğâm-i şemsiye mea'l-ğunne olur. Çünkü, Nûn-i sâkin'deki ğunne sıfatı, bir sıfat-ı lâzime olduğundan bu sıfatın harften ayrılması mümkün değildir. (وَالنَّاسِ) misâlinde olduğu gibi.

Lâm-i ta'rîf, (نُونٌ :Nûn) harfi müstesnâ olmak üzere diğer onüç harften birine uğrarsa, bu halde de İdğâm-i şemsiye bi-lâ ğunne olur. Çünkü, bu harflerde, ğunne sıfatı yoktur. (- وَالشَّمْسِ) misâllerinde olduğu gibi.

İzhâr-i kameriyye

Lâm-i ta'rîf denilen (اَلِفٌ :Elif) ve (لَامٌ :Lâm) harfleri (ا ل), aşağıdaki ondört harften -*Hurûf-i kameriyye'den-* birine uğrarsa , bu halde İzhâr-i kameriye olur.³⁸ Çünkü, bu harflerde idğâm yaparak harfi tahfif etmeye (*hafifletmeye*) lüzum yoktur. Bunun için Hurûf-i kameriyye'ye uğrayan Lâm-i ta'rîf'ler izhâr ile okunurlar.

³⁸ -**Kamer**, lügatde, ay ma'nâsına geldiği gibi aydınlık ve rûşen gece ma'nâsına da gelir. Eksreriyyetle bu kelime ile misâl getirildiği için, bu ta'bîr kullanılmıştır. (Veyâ ayın yanında yıldızların görüldüğü gibi bu ondört harfin yanında da Lâm-i ta'rîf görüldüğünden İzhâr-i kameriye denilmiştir).

İzhâr-i kameriye harfleri ondört tâne olup (اَنْعِ حَحَّكَ وَخَفْ) (ا ب غ ح ج ك و خ ف ع ق ي ك) beytinin cemi' harfleri olan (ا ب غ ح ج ك و خ ف ع ق ي ك) harfleridir. Lâm-i ta'rîf, bu ondört harften birine uğrarsa, bu halde İzhâr-i kameriye olur ki burada (لَامٌ :Lâm) harfi, kendisinden sonra gelen Hurûf-i kameriyye'ye idğâm olunmayıp âşikâr olarak okunur. (وَالْفَخْرُ - وَالْعَصْرِ) misâllerinde olduğu gibi.

Kalkale

Lügatde, kavi şey'lerin sesine veyâ bir şey'in kımlıdatılmasına denir, İstılahda ise, (اَلْقَلْعَةُ تَقْلَعُ الْمَخْرَجَ حَتَّى يُسْمَعِ), Kalkale diye, mahrec'in tahrîk ve iddirâb'ına *-deprenip kımlıdamasına-* denir ki o harfin mahrecinden kuvvetli bir ses çıkar). Kalkale, cehr ile şiddet sıfatının bir araya gelmesi ile meydana gelen bir sıfattır ki iki sese muhtaç olur ve yalnız sâkin'lerde vukû' bulur. Bu iki sestem birisi şiddet sıfatının hakkı, diğeri de cehr sıfatının hakkıdır. Her ikisi de ânî, kavi (*kuvvetli*) ve haps olmuş seslerdir. Bunun için Kalkale sıfatı, bütün sıfatların en kuvvetlisidir.

Kalkale harfleri beş tâne olup (قَطَبٌ جِدٌ) ya'nî (ق ط ب ج د) harfleridir.³⁹ Bu beş harften biri, kelimenin ortasında veyâ sonunda sâkin bir halde olursa, o zaman bu harfler kalkale olurlar. (يَدْخُلُونَ - بِالْحَقِّ - أَحَدٌ) misâllerinde olduğu gibi.

İhtâr: Kalkale, sâkin harflere mahsûstur. Bunun için kelimenin başında bulunan kalkale harflerinde, kalkale yapılmaz. Çünkü, kelimenin başında bulunan bu harfler, dâimâ

³⁹ -Hemze harfinden de cehr ve şiddet sıfatları birleşirse de ülemâ' bu harfi, kalkale harflerinden çıkarmışlardır. Çünkü, Hemze'ye, iyâl, tağyîr ve tahfîf âriz olur ve kalkalesi öksürük ve kusmak seslerine benzer. Bu ses ise kerih görüldüğünden, Hemze, kalkale harfi sayılmamıştır.

harekeli olmak mecbûriyetindedirler. Harekeli harf ise, hiçbir zaman kalkale olmaz.

Hukmü'r-Râ'

Bu bahiste, (رَاءٌ :Râ') harfinin kısımlarından ve üzerine câiz olan Sıfat-i ârız'lardan bahsolunur.

(رَاءٌ :Râ') harfinin mahreci, *-ikinci bölümün mahrec bahsinde geçtiği gibi-* dilin en uç tarafının biraz arkası ile karşısındaki ön dişlerin üst tarafı olan damaktır. Buradan (رَاءٌ : Râ') harfi çıkar ki bu halde, dilin ucu kavislidir. (رَاءٌ :Râ') harfînde, tekrîr, cehr, infitâh ve beyniyye sıfatları mevcûd olduğundan bu sıfatları hâiz olan (رَاءٌ :Râ') harfini, bulunduğu yere göre, on türlü okumak mecbûriyeti hâsıl olur ki bunlar, sırası ile şunlardır:⁴⁰

1-(رَاءٌ :Râ') harfi meftûh veyâ madmûm olursa, kalın okunur. (الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ - نَصْرُ اللَّهِ - وَالرُّوحُ) misâllerinde olduğu gibi.

2-(رَاءٌ :Râ') harfi meksûr olursa ince okunur. (بِالْبَيْتِ) misâlinde olduğu gibi.

İhtâr: Bu halde (رَاءٌ :Râ') harfinin kesresi ister lâzime olsun - (رَزَقٌ) misâlinde olduğu gibi-, ister ârıza olsun - (وَذَرِ الَّذِينَ) misâlinde olduğu gibi-, isterse (رَاءٌ :Râ') harfinin mâba'dindeki harf isti'lâ' harfi olsun - (اَلرَّحَابُ) misâlinde olduğu gibi-, isterse (رَاءٌ :Râ') harfinin mâkablindeki harf

⁴⁰ -**Tekrîr:** Tekrâr etmek ma'nâsına olup kuvvetli bir sıfattır ve yalnız (رَاءٌ) harfine mahsûsdur.

Beyniyye: İki şey' arasında olan bir hâle denir ki zaîf bir sıfattır . Beyniyye harfleri sekiz tâne olup (ل م ي ر و ع ن ا) harfleridir.

isti'lâ' harfi olmasın -(رَزَقٌ) misâlinde olduğu gibi-, aynı hükmü hâiz olup hepsinde de (رَاءٌ :Râ') harfi ince okunur.

3-(:Râ') harfi sâkin olur ve mâkablindeki harf de meftûh veyâ madmûm olursa, bu halde (رَاءٌ :Râ') harfi kalın okunur. (بِالتَّنْذِيرِ - مَنْ شَكَرَ - وَاتَّخِرَ)⁴¹ misâllerinde olduğu gibi.

4-(رَاءٌ :Râ') harfi sâkin olur ve mâkablindeki harf de meksûr olursa, bu halde (رَاءٌ :Râ') harfi ince okunur. (وَاصْطَبِرْ - وَاسْتَعْفِرْ) misâllerinde olduğu gibi.

İhtâr (رَاءٌ :Râ') harfinin bu hâlinde üç şartın bulunması lâzımdır:

a-(رَاءٌ :Râ') harfinin mâkablinin harekesi lâzım olup ârız olmamak.

b-Kesre, (رَاءٌ :Râ') harfinin bulunduğu kelime de olup (رَاءٌ :Râ') harfine bitişik olmak.

c-(رَاءٌ :Râ') harfinin bulunduğu kelime de, (رَاءٌ :Râ') harfinden sonra Hurûf-i isti'lâ' olmamaktır.

5-(رَاءٌ :Râ') harfi sâkin olur ve mâkablindeki harf de meksûr olursa ve mâba'dinde de Hurûf-i isti'lâ'dan bir harf

⁴¹ -Ba'zı kayıtlarda “(رَاءٌ :Râ') harfinin sükûnu, vakıf için olmayıp Sükûn-i lâzım olmalıdır, denilerek -(الْعَرِثُ - وَأَمْرٌ) gibi- Sükûn-i lâzım'lı olan (رَاءٌ :Râ') harfli kelimeler misâl gösterilir ve bu şarta binâen de -(نُدْرٌ - شَكْرٌ) gibi- kelimelerdeki (رَاءٌ :Râ') harfleri harekeli olup sükûnları, Sükûn-i lâzım değildir. Vakıf sebebi ile Sükûn-i ârız'dır. Bunun için vakıf sebebi ile ârız olan sükûn, bu bahiste mu'teber değildir” denirse de, her iki halde (رَاءٌ :Râ') harfini kalın okumak îcâb eder. El-Virdü'l-Müfid fi Şerhi't-Tecvîd.

bulunursa, bu halde (:Râ') harfî kalın okunur. (فَرْقَةٌ - قَرْطَاسٍ -)
 (مِرْصَادًا) misâllerinde olduğu gibi.⁴²

6-(Râ': رَاء) harfî sâkin olur ve mâkablindeki harf de meksûr olursa ve mâba'dindeki isti'lâ' harfî de meksûr olursa, bu halde (:Râ': رَاء) harfîni ince ve kalın okumak câizdir. Çünkü, ülemâ', bunda ihtilâf ederek ba'zıları kalın ve ba'zıları da ince okumuşlardır. (كَلٌّ فَرْقٍ) misâlinde olduğu gibi.

7-(Râ': رَاء) harfî sâkin olur ve mâkablindeki harfîn harekesi de ârız olursa, bu halde (:Râ': رَاء) harfî kalın okunur. (لَيْمَنَ ارْتَضَى - ارْجِعِي) misâlinde olduğu gibi.⁴³

8-(Râ': رَاء) harfî sâkin olur ve mâkablindeki harf de sâkin olursa, bu halde sâkine i'tibâr olunmaz. Ancak sâkin olan harfîn mâkablindeki harfe i'tibâr olunur. Şöyle ki:

Eğer bu harf, meftûh veyâ madmûm ise, (:Râ': رَاء) harfî kalın okunur. (مِنْ كَلٍّ أَمْرٍ - فِي الصُّدُورِ - بِالصَّيْرِ) misâllerinde olduğu gibi.

9-Eğer bu harf meksûr ise, (:Râ' رَاء) harfî ince okunur. (قَدِيرٌ - بَصِيرٌ) misâllerinde olduğu gibi.⁴⁴

10-(Râ': رَاء) harfî sâkin olur ve mâkablindeki harf de Harf-i lîn olursa,⁴⁵ bu halde de (:Râ': رَاء) harfî ince okunur. (سَيْرٌ - خَيْرٌ) misâllerinde olduğu gibi.⁴⁶

⁴² -İsti'lâ' harfleri yedi tâne olup (خ ص ض ط ظ غ ق) harfleridir.

⁴³ -Burada, (:Râ': رَاء) harfinden evvel gelen Hemze'ler, Hemze-i vasıl'dır. Bunun için bunların evvelinde bir kelime getirilerek vasl olunursa, o hemze'nin harekesi, ârız olduğu için zâil olur. Binâen-aleyh, ârız olan harekeye i'tibâr olunmayarak (:Râ': رَاء) harfî kalın okunur.

⁴⁴ -Sekiz ve dokuzuncu kısımdaki kâideler, vakıf hallerine mahsûstur.

Not: Meftûh olan (رَاءَ :Râ') harfinin mâkablindeki harf, meksûr ile (رَاءَ :Râ') harfî arasında sâkin bir halde bulunursa, bu halde (رَاءَ :Râ') harfîni kalın okumak vâcib olur. (عِمْرَانُ - إِسْرَائِيلَ - إِبْرَاهِيمَ) kelimelerinde olduğu gibi.

Eğer o sâkin harf, (ضَادٌ :Dâd), (طَاءٌ :Dâ') ve (قَافٌ :Gâf) harflerinden biri olursa, veyâ o sâkin harf, bu üç harften başka olur ve (رَاءَ :Râ') harfî mükerrer zikr olunursa, bu halde de (رَاءَ :Râ') harfîni kalın okumak vâcib olur. (إِصْرًا - قَطْرًا) kelimeleri ile (إِسْرَارًا - مِدْرَارًا) kelimelerinde olduğu gibi.

Eğer sâkin olan o harf, (صَادٌ :Sâd), (طَاءٌ :Dâ') ve (قَافٌ :Gâf) harflerinden başka olur ve (رَاءَ :Râ') harfî de mükerrer zikr olunmazsa ve (رَاءَ :Râ') harfinin mâba'dinde meksûr olan (قَافٌ :Gâf) harfinden başka isti'lâ' harfî bulunursa, bu halde de (رَاءَ :Râ') harfîni kalın okumak vâcib olur. (إِعْرَاضًا) misâlinde olduğu gibi.

Bu son halde, Hurûf-i isti'lâ'dan yalnız meksûr (قَافٌ :Gâf) harfî bulunur ve diğerleri bulunmazsa, bu halde (رَاءَ :Râ') harfîni ince veyâ kalın okumak câiz olur. Çünkü, bu haldeki

⁴⁵ -Harf-i lîn, (وَوٌ :Vâv) ve (يَاءٌ :Yâ') harfleri sâkin olur ve mâkabli de meftûh olursa, bu halde bu iki harf, Harf-i lîn olurlar. Fakat Elif harfî dâimâ Harf-i lîn'dir. Çünkü, dâmâ sâkin olup mâkabli meftûh'dur.

⁴⁶ -Bu misâllerde, (رَاءَ Râ') harflerinin üzerine vakıf yapılarak (رَاءَ Râ') harfleri, Sükûn-i ârız ile sâkin kılınmışlardır.

Not: a- (مِّنْ مِّصْرٍ - عَيْنِ الْقَطْرِ) kelimeleri ile,

b- (فَاسْرٍ - اَنَّ اسْرٍ - اِذَا يَسْرٍ) kelimelerini, hem ince hem kalın okumak câizdir.

(رَاء :Râ') harfini, ba'zı ülemâ' ince okumuş, ba'zı ülemâ' da kalın okumuşdur. (إِخْرَاقٍ - إِشْرَاقٍ) kelimelerinde olduğu gibi.

Lâfzatü'llâh veyâ Hukmü'l-lâm

Bu bahiste, İsm-i celâl olan (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'inin kırâetinde bulunan hallerden bahs olunur. Şöyle ki:

(اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'inin mâkabli meftûh⁴⁷ veyâ madmûm olursa, o zaman (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'i kalın okunur. Ya'nî bu halde (لَام :Lâm) harfini tefhîm etmek (*kalın okumak*) **vâcib** olur. (نَصْرُ اللَّهِ - هُوَ اللَّهُ) misâllerinde olduğu gibi.

Eğer (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'inin mâkabli meksûr olursa, o zaman da (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'i, ince okunur. Ya'nî bu halde de (لَام :Lâm) harfini terkîk etmek (*ince okumak*) vâcib olur. (اللَّهُ - بِاللَّهِ) misâllerinde olduğu gibi.⁴⁸

Zamir

Zamir diye, lügatde, bir şey'i gizlemeye denir. (هُوَ - هِيَ - هَا) gibi kelimelere zamir denilmesinin sebebi, kinâye olundukları⁴⁹ şey'in ismini ve kendisini, gizleyip gâib hukmüne getirdikleri içindir. Binâen-aleyh, bu bahiste zikr

⁴⁷ - (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'inin mâkablinde bulunan bu meftûh'un, meftûh-i ğayr-i mûmâl olması lâzımdır ki bu halde (اللَّهُ :Allâh) lâfzı, kalın okunur. Eğer (اللَّهُ :Allâh) lâfz-ı şerîf'inin mâkablinde bulunan meftûh, meftûh-i mûmâl olursa, bu halde (لَام :Lâm) harfini tefhîm veyâ terkîk etmek -kalın veyâ ince okumak- câiz olur. Meftûh-i ğayr-i mûmâl diye, imâle olunmayan meftûh'a; meftûh-i mûmâl diye de, imâle olunan meftûh'a denir.

Mûmâl: Bir yana eğrilme, eğme, meyletme. (İmâle).

⁴⁸ -Meksûr olan harflere terkîk sıfatı âriz olduğundan terkîk'den tefhîm'e birdenbire geçmekte külfet ve güçlük vardır. Bunun için kırâet imâmları, bu güçlüğü gidermek gâyesiyle, bu halde, Lâfzatü'llâh'ı, ince okumuşlardır.

⁴⁹ - **Kinâye:** Maksâdı, kapalı bir şekilde anlatan söz, işâret.

olunan zamir, gâib zamîrinin yerini tutan (هُ :Hû) zamîridir ki bunun okunuş şekilleri şöyledir:

Bu zamîrin mâkablindeki harf, üç türlü harekeden *-damme, fetha ve kesre'den-* biri ile müteharrik olursa, bu halde o zamîri, o zamirden sonra kendisine bitişik mukadder (*gizli*) bir (وَو :Vâv) veyâ (يَاء :Yâ') Harf-i medd'leri varmış gibi okuyarak medd ederiz. (وَكَلَهُ - يَهُ - إِنَّهُ) misâllerinde olduğu gibi ki bunları (وَلَهُو - يَهُو - إِنَّهُو) şeklinde yazılmış gibi okuruz.

Bu zamirden sonra Sebeb-i medd'en Hemze vâki' olmazsa, bu zamîri, Medd-i tabîî olarak okur ve bir elif miktârı medd ederiz. Eğer bu zamirden sonra Sebeb-i medd'en Hemze vâki' olursa, bu halde *-Medd-i munfasıl bahsinde zikr olunduğu gibi-* medd ederiz.

İhtâr: (لَمْ يَنْتَبِهْ) ve (مَا نَنْفَعُهُ) gibi kelimelerdeki (هَاء :Hâ') harfleri, yukarıdaki kâideye uyularak medd edilmezler, Çünkü, bunlar, kelimenin asıl harfi olup zamir değildirler.

Eğer zamîrin mâkablindeki harf, müteharrik olmayıp sâkin olursa, bu halde o zamir medd olunmayıp kasr olunur. (اَلَيْهِ - عَلَيْهِ - فِيهِ) misâllerinde olduğu gibi.

İhtâr: (اَلَيْهِ - عَلَيْهِ) gibi kelimelerde, zamîrden evvel vâki' olan sâkin (يَاء :Yâ') harfleri, hiçbir zaman medd olunmayıp dâimâ kasr olunurlar.

Fakat, Sûre-i Fûrkân'daki (فِيهِ مُهَانًا) ibâresindeki zamir, bundan müstesnâ olarak medd olunur. Ya'nî (فِيهِ مُهَانًا) şeklinde yazılmış gibi okunur. Çünkü zamîrin kesresinden sonra gelen (مِيم :Mîm) harfinin dammesine sür'atle geçmekte, güçlük ve külfet vardır. Bunun için buradaki zamir, kasr olunması îcâb ettiği halde medd olunur.

Bu zamîrin medd edilmesi hakkında ba'zıları da, “Bu zamir, *-medd edilmek sûretiyle-* evvelinde olan ma'nâyı te'kîd eder” derler ki bu husûs, tefsirlerde îzâh edilip anlatılır.

Not: Zamîrin mâkabli değil de mâba'dindeki harf (*kendisinden sonra gelen harf*) sâkin olursa bu halde o zamîrin mâkabli ister müteharrik olsun, isterse sâkin olsun, her iki halde de medd olunmayıp kasr olunur ki bütün kurrâ' bunda ittifak etmiştir. (فَارَاهُ الْآيَةَ - وَمَا عَاهَدَ) misâlinde ve (كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ) misâllerinde olduğu gibi.

Eğer zamîrin üzerine, sükûn ile veyâ ravm ile vakıf yapılırsa, her iki halde de vasıl terk olunur. (وَاحْتَبِيْهُ - مِنْهُ - لَهُ) misâllerinde olduğu gibi.⁵⁰

Sekte

Lügatde, sükût etmek ve devamlı ses çıkarırken iki sesin arasını soluk almadan ayırmak ma'nâlarıdır. İstılahda ise, (السَّكْتَةُ قَطْعُ الصَّوْتِ دُونَ النَّفْسِ) : Sekte diye, *-kirâet esnâsında-* nefes almadan sesi kesmeye denir).

Sekte'nin zamânı, vakıf zamânından azdır. Vakıf zamânı ise nefes alacak kadar bir zamandır. Sekte, vasıl hâline mahsûstur. Vakıf ise, fasl hâline mahsûstur.

Kur'ân-ı Kerîm'de, Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs üzere, dört yerde sekte gelmiştir:

⁵⁰ -Zamir bahsinde zikr olunan bu gâib zamirinin, mâkabli meftûh veyâ madmûm olursa, zamîrin kendisi de madmûm okunur. (كَرِيْمٌ - كَرِيْمًا) misâllerinde olduğu gibi.

Eğer zamîrin mâkabli meksûr olursa, zamîrin kendisi de meksûr okunur. (فِيْهِ - فِي) misâllerinde olduğu gibi. Bu zamir, hiçbir sûretle meftûh okunmaz. Çünkü, müfret müzekker gâib zamîrinin müfret müennes gâibe zamîrine müşâbih ve mültebis olmaması (*benzememesi ve ona yakın olmaması*) lâzımdır.

1-Sûre-i Kehf'de (عَوْجًا قَيِّمًا) dır. Burada (عَوْجًا) lâfzındaki tenvîni elife kalb ederek, elif üzerine sekte yapılır.

2-Sûre-i Yâsîn'de (مِنْ مَّرْقَدِنَا هَذَا) dır. Burada (مَّرْقَدِنَا) lâfzının elif harfî üzerine sekte yapılır.

3-Sûre-i Kiyâme'de (وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ) dır. Burada (مَنْ) lâfzının (نُونُ :Nûn) harfî üzerine sekte yapılır.

4-Sûre-i Müdaffifîn'de (كَلَّا بَلْ رَانَ) dir. Burada da (بَلْ) lâfzının (لَامٌ :Lâm) harfî üzerine sekte yapılır.

Zikr olunan bu sekte'lerden başka, bir de Hâ'-i sekte'ler⁵¹ ile kırâet olunan kelimeler vardır ki şunlardır: Sûre-i Bakara'da (أَمْ يَتَسَنَّهَ); Sûre-i En'âm'da (وَاقْتَدِبْ); Sûre-i Hâkka'da (كِتَابِيَّةٌ - حِسَابِيَّةٌ - مَالِكِيَّةٌ - سُلْطَانِيَّةٌ) ve Sûre-i Kâria'da da (مَاهِيَّةٌ) dir.

Bu kelimelerdeki Hâ'-i sekte'leri, *-vasıl hâlinde-* ba'zı kurrâ' isbât etmiş ve ba'zı kurrâ' da isbât etmemiştir. Bunun için vasıl hâlinde, Hâ'-i sekte'lerin isbâtı, muhtelefün filh'dir.

İmâm Âsım, vasıl hâlinde, buradaki Hâ'-i sekte'lerin hepsini isbât etmiştir. Ba'zı kurrâ'lar da (كِتَابِيَّةٌ - حِسَابِيَّةٌ) lâfızlarında Hâ'-i sekte'leri isbât etmişler, diğerlerinde isbât etmemişlerdir. Böyle yerlerde, Hâ'-i sekte'leri isbât eden kurrâ'lar için, bir Hâ'-i sâkine ilâve etmek lâzımdır.

⁵¹ -Hâ'-i sekte diye, vasıl hâlinde de vakıf hâlinde de sâkin olan (هَاءٌ :Hâ') harfîne denir ki hareke ile okunmaz. Eğer hareke ile okunursa hatâ yapılmış olur. Kur'ân-ı Kerîm'de, yedi yerde Hâ'-i sekte vardır ki bunlar, yukarıda zikr olunan sûrelerdeki Hâ'-i sekte'lerdir. Bunlardan Sûre-i Hâkka'daki (كِتَابِيَّةٌ) ve (حِسَابِيَّةٌ) lâfz-ı şerif'leri ikişer tânedir. Bunlar da ilâve edilirse dokuz yerde Hâ'-i sekte gelmiş olur.

Halîl ibn-i Mustafâ'nın Şemsiye adlı kitâbının Hâ'-i kinâye bâbından. ss.25.

Vakıf hâlinde ise, bütün kurrâ'lar, Hâ'-i sekte'leri isbât etmişler (*okumuşlar*) dır. Bunun için vakıf hâlinde, Hâ'-i sekte'lerin isbâtı, müttefekun aleyh'dir.

İhtâr: Sekte câiz olmayan yerlerde sekte yapmak hatâ olup bundan sakınmak lâzımdır. Nitekim ba'zı kimselerin (فَصَلَّ لِرَبِّكَ) de birinci (لَامٌ :Lâm) harfî üzerine; (اِيَّاكَ نَعْبُدُ) de (كَافٌ :Kâf) harfî üzerine yaptıkları gibi yapmamalıdır.

Vakıf

Lügatde, durmak ve durdurmak ma'nâsınadır. İstılahda ise, (الْوَقْفُ قَطْعُ الصَّوْتِ مَعَ التَّنْفُسِ) :Vakıf diye, nefesle berâber sesin kesilmesine denir).

Vakıf'da esâs olan, sükûn üzerine vakıf yapmaktır. Hareke üzerine vakıf yapılmaz. Hareke üzerine vakıf yapılamıyacağı için de, vakıf hâlinde, son harfleri müteharrik olan kelimeler, *-sonu sâkin olan kelimeler gibi-* sâkin olarak okunurlar ki bu halde o kelime, Sükûn-i ârız ile sâkin olmuş olur. (نَسْتَعِينُ - يَوْمٌ) (الدِّينِ - رَبُّ الْعَالَمِينَ) misâllerinde olduğu gibi.

Tenvîn de, vakıf hâlinde, *-iskân kâidesine tebean-* sâkit olur (*düşer*). Çünkü Tenvîn, son harfin harekesine tâbi' olan bir Nûn-i sâkine'dir. Metbû' gidince tâbi' de kalmaz. Bu halde, iki üstünlü kelimeler, elif üzerine vakıf olunurlar. (وَالسَّمَاءَ بِنَاءً - عَذَابًا أَلِيمًا) misâllerinde olduğu gibi.

(بِنَاءً - نِسَاءً) gibilerde vakıf yaparken, Tenvîn'i hafz edip hemze'yi elife kalb ederek, elif üzerine vakıf yapmalıdır. Fakat (رَحْمَةً) gibilerde vakıf yaparken, Tenvîn'i hafz edip Tâ'-i te'nîs'i (هَاءٌ :Hâ') ya kalb ederek (هَاءٌ :Hâ') üzerine vakıf yapılmalıdır. Çünkü (تَاءٌ :Tâ') harfî ile nihâyet bulan kelimelerin sonu yuvarlak (تَاءٌ :Tâ') harfî ise, vakfî, (هَاءٌ :Hâ') harfî üzerine olur. (سُنَّةٌ - رَحْمَةٌ) misâllerinde olduğu gibi. Bu

nevî (تَاء :Tâ') harfine, **Tâ'-i kasîra** veyâ **Tâ'-i merbûda** denir. Eğer, (تَاء :Tâ') harfi ile nihâyet bulan kelimelerin sonu, açık (تَاء :Tâ') harfî ise, vakfî, (تَاء :Tâ') harfi üzerine olur. (اَلسَّمَوَاتُ - هَيْهَاتُ) misâllerinde olduğu gibi. Bu nevî (تَاء :Tâ') harfine de **Tâ'-i davîle** veyâ **Tâ'-i mecrûre** denir.

Kezâlik, müfret gâib zamîri ile nihâyet bulan kelimelerin vakfî hâlinde de aynı kâide icrâ' olunarak (هَاء :Hâ') üzerine vakıf yapılır. (حَشِيصٌ رَبَّةٌ - اِلَّا بِاِذْنِي) misâllerinde olduğu gibi.

Hafs rivâyeti'nde (kırâeti'nde), vakıf hâlinde, yedi kelimenin âhîrine bir şey'den bedel olmayarak bir elif ilâve olunmuştur ki bunlarda, bu elif üzrine vakıf olunur. Vasıl hâlinde ise, elifsiz olarak okunurlar. Bu yedi kelime şunlardır:

1-Mütekellim vahde zamîri olan (اَنَا) dir ki bütün mevzîlerde elif üzerine vakıf olunur.

2-Sûre-i Kehf'deki (لَكِنَّا هُوَ اللهُ) kavî-i şerîf'i;

3-Sûre-i Ahzâb'da (اَلظُّنُونَا) kavî-i şerîf'i;

4-Sûre-i Ahzâb'da (اَلرَّسُولَا) kavî-i şerîf'i;

5-Sûre-i Ahzâb'da (اَلسَّيْبِلَا) kavî-i şerîf'i;

6-Sûre-i İnsân (Dehr) de (سَالَسِلَا) kavî-i şerîf'i; (Burada, Hafs'dan diğerk bir rivâyetde de (لَام :Lâm) harfinin iskâmı ile vakıf yapılır).

7-Yine Sûre-i İnsân'da evvelki (قَوَارِيرَا) kavî-i şerîf'idir. Sonraki (قَوَارِيرَا) da, sükûn üzerine vakıf yapılır.

Kezâlik, Sûre-i Yûsûf'deki (وَيَكُونُ) kavlı kerîm'i ile Sûre-i Alâk'daki (لَنْسَفَعَنَّ) kavlı kerîm'inin Nûn-i hafffe-i te'kîdiyye'si, Mesâhif-i kerîme'de, Tenvîn şeklinde, -(وَيَكُونُ) ve (لَنْسَفَعَنَّ) olarak- yazılmış olduğundan bunların vakfı da, elif üzerine yapılır.

Mâkablinin harekesi kendi cinsinden olan Vâv-i mütaharrike veyâ Yâ'-i mütaharrike ile nihâyet bulan kelimelerin vakfında -iskân sebebiyle- bir Harf-i medd hâsıl olduğundan bunlar, vakıf hâlinde, Medd-i tabîî gibi okunurlar. (وَمَنْ مَعِيَ - لَنْ نَدْعُو - هِيَ - هُوَ) misâllerinde olduğu gibi.

Sonu müşedded olan kelimelerin vakfında da, tekrîre riâyet edilir. Ya'nî teşdîdler gözetilerek okunur. (تَبَّ - الْمُرُّ - عَلَيَّ - بُئِيَ) (- أَلَدَّوَابَّ) misâllerinde olduğu gibi.

Vasıl

Geçmek, ulaşmak ve yetişmek ma'nâsına olup vakfın zıddıdır. Bir kelimenin diğer bir kelimeye vasıl hâlinde, iki sâkin harf bir araya gelirse (içtimâ' ederse), sâkin olan birinci harfîn, iskâd veyâ tahrîk olunması lâzım gelir.⁵² Şöyle ki:

Eğer sâkin olan birinci harf, Harf-i medd olursa, iskâd olunur. (الَّذِي اسْتَوْقَدَ - لَقُوا الَّذِينَ) misâllerinde olduğu gibi. Fakat mütakellim zamîri olan (Yâ': يَا) harfleri, -Harf-i medd oldukları halde- vasıl hâlinde, ekseriyetle meftûh okunarak iskâd olunmazlar. (رَبِّيَ الَّذِي - نِعْمَتِي الَّتِي - يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ) misâllerinde olduğu gibi.

⁵² -İskâd diye, mevcûd olan bir harfî, telâffuzdan düşürmeye denir. Tahrîk diye de, sâkin olan bir harfî, harekelemeye denir.

İki sâkin harf arasında bulunan Hemze-i vasıl'lar, -vasıl hâlinde- telâffuz edilmezler. Bunun için de, sâkin olan harfîn telâffuzine mâni' olamazlar.

Eğer sâkin olan birinci harf, Harf-i medd değil ise, o harf kesre ile harekelenir. Çünkü, Harf-i sâkin'i harekelemek de asl olan, ona kesre vermektir. (لَمْ يَكُنْ - فَأَعْبُدِ - فَالْتِ) misâllerinde olduğu gibi ki bunlar, vasıl hâlinde, kesre ile harekelenirler.

Bununla berâber (مِنْ) harfî, cemî' zamîri'nin (مِيمٌ :Mîm) harfî ve mâkablî meftûh olan cemî' vâv'ları, bu kâideden müstesnâ' olup vasıl hâlinde (مِنْ) harfî fetha ile, cemî' zamîri'nin (مِيمٌ :Mîm) harfî ve mâkablî meftûh olan cemî' vâv'ları da damme ile harekelenirler. (مِنَ الَّذِينَ - آتَوْا الرِّكَاءَ - لَا تَحْشَوْا) (النَّاسِ - يَبْلُغُكُمْ اللهُ - هُمْ الَّذِينَ - فَمِنَ اللهُ) misâllerinde olduğu gibi.

Eğer sâkin olan birinci harf, Tenvîn olursa, -*Tenvîn*, *Nûn-i sâkin'den ibâret olduğu için*- bu da harekelenerek Nûn-i meksûre olarak okunur. (قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ . اللهُ الصَّمَدُ) âyet-i kerîme'leri arasında olduğu gibi ki böyle yerlerde, küçük bir Nûn-i meksûre konulmuştur.

İşmâm

Lügatde, sapmak ve bir harfe damme izâfe etmek ma'nâsıdır. İstılahda ise, (إِشْمَامٌ إِضْمَامٌ الشَّقَمَتَيْنِ بَعْدَ السُّكُونِ) : İşmâm diye, sükûn'dan sonra dudakları yumarak ötüre yapmaya denir).

Sûre-i Yûsûf'deki (لَا تَأْمَنَّا) lâfz-ı şerîf'inde, hareke iskân'a karıştırılarak İdğâm-i sahîh ile işmâm yapılır ki bu **vâcib**'dir. Ya'nî, aslı (لَا تَأْمَنَّا) olan bu kelimedede, -birinci (نُونٌ :Nûn) harfinin asıl harekesi olan damme'yi göstermek ve yanlış bir ma'nâyâ mahal vermemek için- birinci (نُونٌ :Nûn) harfini ikinci (نُونٌ :Nûn) harfîne idğâm edip dudaklar ile birinci (نُونٌ :Nûn) harfinin dammesine işâret ederek işmâm yapılır.

Burada, işmâm yapmak vâcib olduğundan bunu terk etmek hatâdır.

İmâle

Lügatde, bir şey'i, bir tarafa meylettirip eğmeye denir. İstılahda ise, Elif-i meddiyye ile (يَاءٌ :Yâ') harfî arasında telâffuz edilen Elif harfine denir ki, ne hâlis Elif'dir, ne de hâlis (يَاءٌ :Yâ') dir. Bu halde, Elif tarafı (يَاءٌ :Yâ') tarafına gâlip olursa ona İmâle-i suğrâ, eğer (يَاءٌ :Yâ') tarafı Elif tarafına gâlip olursa ona da İmâle-i kübrâ denir.

Sûre-i Hud'daki (بَجْرِبَهَا) lâfz-ı şerîf'ini, İmâle-i kübrâ ile kırâet etmek lâzımdır. Burada (رَاءٌ :Râ') harfinin önündeki Elif harfini İmâle-i kübrâ ile imâle yapabilmek için, buradaki Elif harfini telâffuz ederken (يَاءٌ :Yâ') arfî gibi yaparak Elif harfinin mâkablindeki fetha'yı, kesre'ye çevirip (رَاءٌ :Râ') harfini ince okumakla mümkün olur. Bununla berâber bu husûsu, bi'z-zât üstadlarından öğrenmek en doğru yoldur. İmâle sıfatı da, harfe sonradan ârız olan sıfatlardandır.

Teshîl

Lügatde, kolaylaştırmak ma'nâsınadır. İstılahda ise, birbirini ta'kîb eden iki Hemze'den ikinci Hemze'yi, Hemze ile Hemze'nin harekeli cinsi olan (ا :Elif) harfî arasında (هَاءٌ :Hâ') şâibesi (*alâmeti*) olmayarak kırâet etmeye denir.

Kırâat-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs üzere, Sûre-i Fussilet'deki (أَعْجَبِي) lâfz-ı şerîf'ini, Teshîl ile kırâat etmek lâzımdır. Ya'nî, ikinci Hemze'yi, Hemze ile Hemze'nin harekeli cinsi olan (ا :Elif) harfî arasında (هَاءٌ : Hâ') sesi olmayacak bir şekilde okumak gerekir.

Ba'zı kimseler, buradaki Hemze-i müsehhele'yi, ya'nî bahis mevzûu olan ikinci Hemze'yi, (هَاءٌ :Hâ') harfine kalb ederek Teshîl ettim zannı ile (أَهْجَمِي) şeklinde okurlar ki bu hatâdır. Bundan kaçınmak lâzımdır.

Ravm

Gizli ses ile harfin harekesini taleb etmeye, ya'nî harekeyi hafifce çıkarmaya denir.⁵³ (يَوْمَ الدِّينِ) misâlinde olduğu gibi.

İhtilâs

Harekenin üçte ikisini nutk edip (*okuyup*) üçte birini terk etmeye denir ki Sûre-i Zümer'deki (يَرْضَهُ لَكُمْ) lâfz-ı şerîf'inin (هَاءٌ :Hâ') harfini, ihtilâs ile okumak lâzımdır.

Not: Hafs, Sûre-i Kehf'deki (وَمَا أَنْسَأِيهِ) lâfz-ı şerîf'inin (هَاءٌ :Hâ') harfi ile Sûre-i Fetih'deki (عَلَيُّهُ اللَّهُ) lâfz-ı şerîf'inin zamîr olan (:Hâ') harfini, *-Lâfza-i celâl'e ta'zîm için-* damme ile okumuştur.

Secâvend

Tilâvet'de, durulacak yerler, Mesâfih-i şerîfe'deki duraklar ile Secâvend mahalleridir. Her durak, bir âyet sonudur ki ondan sonra yeni bir âyet başlar. Aradaki Secâvend denilen Hurûf-i rumûziyye ise, vakıf alâmeti olup şunları ifâde eder:

(ج) :Vakf'ın câiz olduğuna işâret eder ki böyle yerlerde durmak da geçmek de câiz'dir. Fakat durmak, daha evlâdır.

(ط) : Vakf'ın mudlak olduğuna işâret eder ki böyle yerlerde, üzerine vakıf yapılan kelimenin mâba'dinden başlanırsa, ma'nâ güzel olur.

⁵³ -Ravm, vasıl hükmünde olduğu için ancak kasr ile yapılır. Tûl ve tevassud ile ravm yapılmaz.

(م) : Vakf'ın lâzım olduğuna işâret eder ki vasl olunursa ma'nâ fâsid olur demektir.

(ز) : Câiz görülme alâmetidir ki geçmek evlâ' demektir.

(ص) : Ruhsat alâmetidir ki nefes daralırsa durulabilir demektir.

(ق) : (قَدْ قِيلَ) alâmetidir ki ba'zı kurrâ' vakf etmekle berâber vasıl evlâ' demişler, demektir.

(ف) : Vakf et, ma'nâsınadır ki vakıf evlâ' demektir.

(ك) : Kezâlik'den ibâretdir ki kendisinden evvel olan rumûz'un hükmüne işâretdir.

(ل) : Durulmamaya işâretdir Fakat nefes daralırsa durulur. Sonra o kelime tekrarlanarak vasl olunur.

Durak yerlerindeki (ل) işâreti ise, ma'nânın tamam olmadığına işâret olup vakf'a mânî değildir. Aynı zamanda, âyet başına da işâret ettiğinden, böyle yerlerin vakfı, sünnet'dir. İâdeye lüzûm yoktur.

(ع) : Ba'zı âyet sonlarında olup rukû'a işâret eder ki hatm ile Terâvih namazı kılanlar, buralara gelince rukû'a varırlar.

Ba'zı Mesâfih-i şerîfe kenarlarında, her beş âyetde bir (خ) veyâ (ه) ; her on âyetde bir de (ع) rumûzları konulmuştur. Ba'zan da, bunların ifâde ettikleri ma'nâlar (عَشْرَ), (عَشْرَ), (كَوْنِ) diye açık olarak gösterilmiştir.

Ba'zı yerlerde de (-*---*-) şeklinde, üç noktalı işâretler vardır ki bunlara Vakf-ı muâneka ve Vakf-ı murâkabe denir. Bunların her ikisinde değil de yalnız birisinde durmak lâzımdır. Çünkü her ikisinde de durulursa, ma'nâ tamam

olmaz. (دَلِكِ الْكِتَابِ لَا رَبِّبَ * فِيهِ * هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ) âyet-i kerîme'sinde olduğu gibi.

Bu işaretlerin hâricinde olan yerlerde durulmaz. Eğer durulmak icâb ederse, iâde etmek lâzım gelir ki baş taraftan alınarak okumaya devam edilir.

Lahn-ı celî ve Lahn-ı hafî

Kur'ân-ı Kerîm'i, **Lahn-ı celî**'den (ya'nî namazın ifsâdına sebep olacak büyük hatâlardan) kurtaracak kadar tecvîd bilmek, her mükellef üzerine **farz-ı ayın**'dır. **Lahn-ı hafî**'den (ya'nî ma'nâyı bozmadığı için namazın ifsâdına sebep olmayacak küçük hatâlardan) kurtaracak kadar tecvîd bilmek de **farz-ı kifâye** olup Ehl-i Kur'ân'a mahsûstur.

Lahn-ı celî'nin haramlığı, kat'îdir. Bunun için bundan kurtulacak kadar tecvîd bilmek, her kârî'in (*okuyucunun*) üzerine farz-ı ayın'dır. Bu nevî hatâları yapanların namazı fâsid olur. Çünkü, Lahn-ı celî, namazı ifsad eder (*bozar*).

Kur'ân-ı Kerîm'i, Cenâb-ı Hakk'ın Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'e inzâl buyurduğu edâ' ve savt ile okumak esâsıdır.. Ehl-i fisk'ın ve Ehl-i kitâb'ın okuduğu gibi *-mûsikî usûlüne uydurarak okumak-* tamâmen hatâdır. Ba'zı kimseler, Kur'ân-ı Kerîm'i okurken böyle mûsikî usûlüne kaçarlar ki bu, şer'an mekrûh olup yapılmaması lâzımdır.⁵⁴

⁵⁴ -Bu hususla ilgili olarak bir Hadîs-i şerîf'de şöyle buyurulmuştur:

"Öyle bir zaman gelir ki Müslümân'lar, birbirlerinden ayrılıp parçalanırlar. Şerfiati bırakıp kendi düşüncelerine, görüşlerine uyarlar. Kur'ân-ı Kerîm'i mizmârdan (*çalgı âletlerinden*) şarkı gibi okurlar. Allâh için değil, keyf için okurlar. Böyle okuyan ve dinleyenlere hiç sevâb verilmez. Allâhü Teâlâ bunlara la'net eder, azâb verir".

İstiâze

Kur'ân-ı Kerîm'i okumaya başlarken istiâze ile (*Allâhâ sığınma ile*) başlamak, *-kırâet kitâblarında yazılmış olup-vâcib*'dir. Bu ibârenin lâfzı,

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Eûzü bi'llâhi mine's-şeydâni'r-racîm”

dir ki ma'nâsı, “Ebedî recme uğramış Şeytân'dan Allâh'a sığınırım” demektir. Bu şekilde istiâze etmenin evlâ ve sünnet olduğu, yine kırâet kitâblarında yazılmış olan husûslardan olup **meşhûr**'dur. Ziyâde istiâze etmek, ancak rivâyet olunan yerlerde câizdir. Diğer yerlerde, câiz değildir. Meselâ, her sabah namâzından sonra okunması müstehâb olan Haşr sûresi'nin son üç âyet-i kerîme'sinden evvel, ziyâde istiâze etmek câiz olup evlâdır.

Bu husûsda, şu Hadîs-i şerîf rivâyet edilmiştir:

“Kim sabahleyin (*sabah namazından sonra*) üç def'a,

أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

“Eûzü bi'llâhi's-semû'l-alîmi mine's-şeydânir'r-racîm”

dedikten sonra, Haşr sûresi'nin sonundaki üç âyet-i kerîme'yi okursa, Allâh, ona, akşama kadar istiğfâr edecek yetmişbin melek tevkîl eder. O kimse o gün ölürse, şehîd olarak ölür. Akşama çıktığı zaman okursa, yine böyle olur”.

Besmele

Lâfzı, (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ :Bi'smi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm) olup meâlî “*Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismi ile başlarım*” demek olan Besmele-i şerîfe'nin, Tevbe (Berâe) sûresi'nin evvelinde okunması, kat'î sûrette men' edilmiştir.

Çünkü bu sûrenin, Enfâl sûresi'nin devâmı mı, yoksa ayrı bir sûre mi olduğu, Ashâb-ı Kirâm arasında ihtilâflıdır

Bizim mezhebimiz olan Hanefî Mezhebi'ne göre, namazda iken yalnız Fâtiha sûresi'nin evvelinde, her def'asında Besmele okunur. Fâtiha sûresi'nden sonra okunan diğer sûre ve âyet'lerin hiç birisinde, namazda iken, bir sûreden diğer bir sûreye geçişlerde, Besmele okunmaz.

Namaz hâricinde ise, Fâtiha sûresi'nin evvelinde Besmele okumak *-ittifakla-* vâcib, Tevbe sûresi'nden maadâ diğer bütün sûrelerin hepsinin başında Besmele okumak yine vâcib, iki sûre arasında yeni bir sûreden diğer bir sûreye geçişlerde Besmele okumak *-Rivâyet-i Hafs'a göre-* yine vâcib'dir. Sûre başı olmayan âyet-i kerîme'lerin evvellerinde *-gerek Tevbe sûresi'nin ve gerekse diğer sûrelerin âyet'lerinin evvellerinde-* Besmele okumak ise, muhayyer olup ba'zısında Besmele okumak evlâ, ba'zısında da Besmele'nin terk edilmesi münâsibdir. Bu da, âyet evvelindeki tafsîl-i ma'nâyâ göredir. *(Bununla berâber Eûzü-Besmele ile başlamak efdaldir).*

Secde-i tilâvet

Kur'ân-ı Kerîm'in ondört yerinde secde âyeti vardır ki okuyucu buralara gelince, bir kere secde yapar. Buna, Secde-i tilâvet *(okuma secdesi)* denir.

Secde-i tilâvet'in ruknü, secde âyetini okuyan veyâ işiten bir kimsenin bir def'a secde etmesi ya'nî alnını yere koymasıdır. Hukmü de, dünyâda vâcib'in sükûtu, ahirette sevâba nâil olmaktır. Sebebi de, secde âyetini, okumak veyâ işitmektir.

Secde âyetini okuyan veyâ işiten bir kimse, ayağa kalkarak doğrudan doğruya *"Allâhü ekber"* diyerek secdeye gider ve secdede üç def'a *"Sübhâne Rabbiye'l-a'lâ"* dedikten sonra *"Allâhü ekber"* diyerek doğrulur ve ayağa kalkar. Bu sûretle

secdesini yapmış olur ki buradaki Tekbîr ve Tesbîh'ler, Sünnet'dir.

Kur'ân-ı Kerîm'in âdâbı

“Kur'ân-ı Azîmü'ş-Şân'a ta'zîm ve hurmet ederek her türlü âdâbına riâyet etmek lâzımdır. Kur'ân-ı Kerîm, dâimâ yüksek bir yere konmalı ve üzerine hiç bir şey' konmamalıdır. Oturulduğu vakit, göbekten aşağı tutulmamalıdır. Kur'ân-ı Kerîm'i imhâ etmek mecbûriyeti hâsıl olunca, tükürük ile imhâ etmiyerek su ile imhâ etmelidir. Bu suyu da, temiz ve kimsenin ayağı basmayacak bir yere dökmelidir. Eskimiş olan Kur'ân-ı Kerîm'i ve parçalarını, toprağa defn etmeli veyâ yakarak külünü temiz bir yere defn etmelidir.⁵⁵ Kur'ân-ı Kerîm, açık bırakılmamalı ve her gün okunmalıdır. Okunacağı zaman tamâmen temiz olmalıdır. Temiz bir yerde kibleye karşı oturarak Tertîl ve Tertîb üzere, kemâl-i huşû' ve huzûr-i kalb ile ağlayarak veyâ ağlar gibi bir rûh hâliyle büyük bir hüzün içinde ma'nâsını tefekkür ede ede tilâvet etmelidir. Tilâvet esnâsında da *-zarûrî bir hâl olmadıkça-* dünyâ kelâmı konuşulmamalıdır”.

Kur'ân-ı Kerîm'i okumaya başlayınca, başlangıçta **Eûzü** ve **Besmele** çekmeli, nihâyetinde de (**صَدَقَ اللَّهُ الْعَظِيمَ** : *Sadeka'llâhü'l-azîm*) ve (**وَبَلَّغَ رَسُولُهُ الْكَرِيمِ وَنَحْنُ عَلَى ذَلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ**) : *Ve belleğa Rasûlühü'l-kerîm ve nahnü alâ zâlike mine'ş-şâhidîn*) demelidir.

Kur'ân-ı Kerîm'i hatm ederken de, Kur'ân-ı Kerîm'in son sûresi olan Nâs Sûresi okunduktan sonra baş tarafa geçerek Bakara Sûresi'nin beşinci âyet-i kerîme'sinin sonuna kadar olan kısmı okunmalıdır.

⁵⁵ -Eskimiş olan Kur'ân-ı Kerîm'i veyâ parçalarını yakma işi şöyle olmalıdır: Kur'ân-ı Kerîm'i veyâ âyet'lerini, doğrudan doğruya ateşe atmak doğru değildir. Ateşi, O'na arzetmelidir. Ya'nî, Kur'ân-ı Kerîm'i veyâ âyet'lerini elde tutup kibriti veyâ ateşi O'na yaklaştırmak sûretiyle yakmalıdır.

Son sûre olan Nas Sûresi de okununca Tekbîr alınır. Sonra Fâtiha Sûresi okunur. Bundan sonra da Bakara Sûresi'nin evvelinden (*وَإِذْ يُؤْتِيكَ هُمْ الْمُلْكُ*) a kadar olan kısım okunur. Bu da okununca hatim duâsı yapılır.

Hatim duâsında da, sâlih kimselerden bir kaç cemâat bulundurmalı ve yemek vermeli veyâ şerbet ikram etmelidir.

Ve'd-Duhâ Sûresi'nin sonunda ve ondan sonra gelip Kur'ân-ı Kerîm'in âhîrine kadar olan her sûre'nin sonunda **Tekbîr** almak **Sünnet**'dir ki bi'z-zât Rasûlü'llâh *aleyhi's-selâm*'ın fiili ile sâbittir. Bunun için Ve'd-Duhâ Sûresi'nden sonra gelen her sûre'nin sonunda (*اللَّهُ أَكْبَرُ* : Allâhü Ekber) diye Tekbîr almak, **mendûb** ve **müste'hâb**'dır.

Tekbîr'in lâfzında, ba'zıları yalnız (*اللَّهُ أَكْبَرُ* : Allâhü Ekber) demekle iktifâ ederler. Ba'zıları da **Tehlîl** ile berâber okuyarak (*اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ*) lâ ilâhe illâ'llâhü ve'llâhü ekber) derler. Ba'zıları da buna **Tahmîd**'i ilâve ederek (*اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ*) lâ ilâhe illâ'llâhü ve'llâhü ekber ve li'llâhi'l-hamd) derler

İhtâr: “Bir kimse, Kur'ân-ı Kerîm'i, Fâtiha ve Bakara Sûresi'nden başlayarak Fil Sûresi'ne veyâ İhlâs Sûresi'ne kadar okuduktan sonra ilerisini okuyup hatm etmek için başka bir kimseyi vekil ta'yîn edip ona okutarak hatmini tamamlatmış olsa ve ondan sonra da duâsını yaptırmış bulunsa, böyle bir halde, o kimse Kur'ân-ı Kerîm'i **-şer'an-**hatm etmiş olmaz. Hatim yapmış olması için, geri kalan kısmını da kendisi okuyup tamamlaması lâzımdır.

Aynı şekilde bir kaç Müslüman bir araya gelerek cüz'leri bölüşmek suretiyle hatim yapmak isteseler böyle bir okuyuşla hatim yapılmış olmaz. Ancak birer aşır yerine birer veyâ ikişer cüz' okumuş olurlar.

Hamd-ü senâ'

Her türlü hamd-ü senâ', acimize rağmen bu kitâbı tamamlamayı lûtf-ü ihsân eden, bir ve tek olan, eşi ve ortağı olmayan, noksan sıfatlardan münezze olup kemâl sıfatları ile muttasıf bulunan, âlemlerin Rabbi Allâhü Teâlâ'yadır. Âkıbet (*nihâi zafer*) müttekîlerindir.

Salât ve selâm, Allâhü Teâlâ'nın, Kur'ân'ı inzâl ettiği ve dîni ikmâl ettirdiği seyyidimiz Hazreti Mehammed üzerine, tayyîb ve tâhir olan Âl ve Ashâb'ının üzerine ve kıyâmete kadar ihsân ile Âl ve Ashâb'ına tâbi' olanların üzerine olsun. Âmîn.

“Yâ Rabb, bizi peygamber'ler, sıddîk'ler, şehîd'ler ve sâlih'ler ile haşret ve onlarla birlikte Cennet'ine koy ve onlarla birlikte cemâl'ini görenlerden eyle”.

Âmîn, âmîn, âmîn, ve'l-hamdü li'llâhi Rabb'i'l-âlemîn.

A.Celâleddin Karakılıç
Kiçiköy Mah.Altın-tepe Cad.

Gonca sokak No 16

Talas-Kayseri

Tel: (0352) 437 00 27

Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs

İmâm Âsım *rahmetü'llâhi aleyh*'in İsmi, (أبو بكر عاصم بن)
Ebû Bekr Âsım ibn-i Ebi'n-Necûd
El-Esedî El-Kûfî): أبي النجود الأسدي الكوفي dir. Kûfe kârî'lerinin kırâet'de imâmı olup
remzi (ن :Nûn) dur. Kendisi, Kurrâ'-i Seb'a'dan beşincisi
olup Kûfe'lidir. Hicrî (127) veyâ (128) târihinde Kûfe'de veyâ
Şâm'a giderken Semâve'de vefât etmiştir. Büyük bir imâm
olup Ebû Abdü'r-rahmân Es-Selemî'nin vefâtından sonra,
Kûfe'de, riyâset-i kırâet kendisinde nihâyet bulmuştur. Fâdil,
fasîhu'l-lisân ve Kur'ân okumakda *-ses bakımından-* nâsın en
güzeli idi. Kendisi, Tâbiîn'den olup fesâhat, itkân, tahrîr ve
tecvîd'i gâyet iyi bilirdi. Hadîs sâhasında da, sika bir râvîdir.

İmâm Âsım, kırâet'i, Ebû Abdü'r-rahmân Abdü'llâh ibn-i
Habîb ibn-i Rabîa Es-Selemî'den, Ebû Meryem Zerr ibn-i
Hubeyş ibn-i Hubâşe El-Esedî'den ve Ebû Amr Sa'd ibn-i
İlyâs Eş-Şeybânî'den öğrenip rivâyet etmiştir.

Bunlardan Ebû Abdü'r-rahmân Abdü'llâh ibn-i Habîb ibn-i
Rabîa Es-Selemî, Abdü'llâh ibn-i Mes'ûd'dan, Usmân ibn-i
Affân'dan, Ali ibn-i Ebî Tâlib'den, Ubeyy ibn-i Ka'b'dan ve
Zeyd ibn-i Sâbit'den;

Ebû Amr Sa'd ibn-i İlyâs Eş-Şeybânî de, Abdü'llâh ibn-i
Mes'ûd'dan;

Abdü'llâh ibn-i Mes'ûd, Usmân ibn-i Affân, Ali ibn-i Ebî
Tâlib, Ubeyy ibn-i Ka'b ve Zeyd ibn-i Sâbit ise, Hazreti
Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem*'den öğrenip rivâyet
etmişlerdir.⁵⁶

Hazreti Muhammed *sallâ'llâhü aleyhi ve sellem* de,
Cenâb-ı Hakk'dan, Cebrâil *aleyhi's-selâm* vasıtasıyla, vahy ile
alıp öğrenmiştir.

⁵⁶ -En-Neşru fi'l-Kırâeti'l-Aşr, Cüz', 1.ss.155. İbn-i Cezerî.

İmâm Âsım Hazretleri'nin iki râvîsi vardır ki bunlardan birisi, (أبو بكر شعبة :Ebû Bekr Şu'be), diğeri de (حفص :Hafs) dır.

A-Ebû Bekr Şu'be: Asıl ismi, (أبو بكر شعبة بن عياش الأسدي)
الكوفي: **Ebû Bekr Şu'be ibn-i Ayyâş** El-Esedî) dir. Remzi
(سâd: ص) dır. Hicrî (95) târihinde doğmuş ve (193) târihinde
vefât etmiştir. İlmî ile âmil âlim bir imâm idi.

Ebû Bekr Şu'be ibn-i Ayyâş, İmâm Âsım'ın kırâeti'ni, doğrudan doğruya kendisinden -ya'ni Kûfe imâmı olan İmâm Âsım'dan- öğrenip rivâyet etmiştir.⁵⁷

İmâm Âsım'dan kırâet rivâyetinde bulunan Ebû Bekr Şu'be
ibn-i Ayyâş'ın da iki tarîk'ı vardır ki bunlardan birisi, (يحيى بن
آدم: **Yahyâ ibn-i Âdem**), diğeri de (العلمي: **El-Uleymî**) dir.

a-Yahyâ ibn-i Âdem: Büyük bir imâm olup Hicrî (233)
târihinde vefât etmiştir.

b-El-Uleymî: Kırâeti sahîh ve zabd melekesi kuvvetli bir
imâm olup sika'dan idi. Hicrî (243) târihinde vefât etmiştir.

B-Hafs: Asıl ismi, (أبو عمرو حفص بن سليمان بن المغيرة الأسدي)
الكوفي البزاز: **Ebû Amr Hafs ibn-i Süleymân** ibnü'l-Muğîra El-
Esedî El-Kûfî El-Bezzâz) dır. Remzi (ع :Ayn) dır. Kendisi,
bez satıcısı olduğu için "**El-Bezzâz**" ismi verilmiştir. Hicrî
(90) târihinde doğmuş ve -sahîh kavle göre- (180) târihinde
vefât etmiştir. İmâm Âsım'ın kırâeti'ni, -İmâm Âsım'ın
ashâbının içerisinde- en iyi bilenlerden idi. Bir müdded

⁵⁷ -En-Neşru fi'l-Kırâeti'l-Aşr, Cüz', 1.ss.155. İbn-i Cezerî.

Bağdâd ve Mekke'de oturmuş, oralarda kırâet ile meşkûl olmuştur. İmâm Âsım'ın üvey oğludur.

Hafs ibn-i Süleymân, İmâm Âsım'ın kırâeti'ni, doğrudan doğruya kendisinden *-ya'nî Kûfe imâmu ve kârî'i olan İmâm Âsım'dan-* öğrenip rivâyet etmiştir.⁵⁸

Yahyâ ibn-i Mu'în, Hafs ibn-i Süleymân hakkında, "Kırâet-i Âsım'dan rivâyet olunan sahîh rivâyet, Rivâyet-i Hafs'dır. Çünkü Hafs, Kırâet-i Âsım'ı, en iyi bilen bir zât idi" der.⁵⁹

Ed-Dânî de, "Kırâet-i Âsım'ı öğrenip *-tilâvet yolu ile-* halka neşr eden, Hafs'dır" der.

İmâm Âsım'dan kırâet rivâyetinde bulunan Hafs ibn-i Süleymân'ın da iki tarîk'ı vardır ki bunlardan birisi (عبيد بن الصباح:Ubeyd ibnü's-Sabbâh), diğeri de (عمرو بن الصباح :Amr ibnü's-Sabbâh) dır.

a-Ubeyd ibnü's-Sabbâh: Sâlih ve zabd melekesi kuvvetli bir kârî' olup Hicrî (235) târihinde vefât etmiştir.

b-Amr ibnü's-Sabbâh: Bu da zabd melekesi kuvvetli bir kârî' olup Hicrî (221) târihinde vefât etmiştir.

Bu gün yer yüzündeki Müslümân'ların hemen hemen ekseriyyeti, Kur'ân-ı Kerîm'i, *Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs* üzere okumakta ve Mushaf'ları ona göre bastırmaktadır.

Radıye'llâhü anhüm

Allâhü Teâlâ onlardan râzı olsun.

⁵⁸ -En-Neşru fi'l-Kırâeti'l-Aşr, Cüz', 1.ss.155. İbn-i Cezerî.

⁵⁹ -En-Neşru fi'l-Kırâeti'l-Aşr, Cüz', 1.ss.156. İbn-i Cezerî.

F İ H R İ S T

Tecvîd İlmi - <i>Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri</i> -	1
Tecvîd İlmi - <i>Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri</i>	3
Besmele, Hamdele, Salvele	5
Önsöz	7
Giriş.....	9
Kur'ân harflerini ve işaretlerini îzah eden küçük bir Elif-bâ'	9
Hurûf-i şemsiyye ve Hurûf-i kameriyye.....	11
Hareke ve Okuma işaretleri	11
Tecvîd İlmi veyâ Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri.....	13
Hareke	11
Tenvîn	12
Cezim	12
Şedde.....	12
Medd veyâ Uzatma işaretleri	13
Hemze	13
Mahrec	13
Tecvîd'in ta'rîfi	13
Tecvîd'in farz oluşu	14
Kur'ân-ı Kerîm'in Kırâeti	14
Tecvîd İlmi veyâ Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâideleri	15
Harf-i medd ve Sebeb-i medd.....	15
Medd-i tabîf.....	17
Medd-i muttasıl	18
Medd-i munfasıl	19
Medd-i lâzım	20
Medd-i ârız	23
Medd-i lîn.....	24
Tenvîn ve Nûn-i sâkin	26
Tenvîn ve Nûn-i sâkin'in beş hâli vardır	27
İhfâ'	27
İzhâr	28
İklâb	29
İdgâm-i meâl-ğunne	30
İdgâm-i bilâ ğunne	30
İdgâm-i misleyn	31
Mîm-i sâkin'in üç hâli vardır.....	32
İdgâm-i mütecâniseyn	33
İdgâm-i mütekâribeyn	35
İdgâm-i şemsiye	36
İzhâr-i kameriye	37
Kalkale	38

Küçük İlm-i Tecvîd (Kur'ân-ı Kerîm Okuma Kâdeleri)

Hukmü'r-râ'	39
Lâfzatü'llâh veyâ hukmü'l-lâm	43
Zamir	43
Sekte	45
Vakıf	47
Vasıl	49
İşmâm	50
İmâle	51
Teshîl	51
Ravm	52
İhtilâs	52
Secâvend	52
Lahn-ı celî ve Lahn-ı hafî	54
İstiâze	55
Besmele	55
Secde-i tilâvet	56
Kur'ân-ı Kerîm'in âdâbı	57
Hamd-ü senâ'	59
Kırâet-i Âsım ve Rivâyet-i Hafs	60
Fihrist	63

وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلاً

“Kur'ân'ı, açık açık, tâne tâne
tertil ile oku”

فَاقْرَأْهُمَا مِمَّا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ ط

“Kur'ân'dan ne kolay gelirse
onu okuyun”.

رُبَّ قَارِئٍ يَفْقَهُ الْقُرْآنَ وَالْقُرْآنُ يَلْعَنُهُ

“Kur'ân'ı, bir çok kimseler okur. Fakat edâ'sına
ve ilmîne riâyet etmediği için,
Kur'ân ona lânet eder”.

(Enes İbn-i Mâlik r.a.)

“Her derde şifâ' olan Kur'ân âyetlerini okumaktan maksad,
efsunculuk yapmak veyâ sabâhîden, seğâhdan makam çatlatmak
değil, elini başına koyarak düşünmek ve “**ma'rifetü'llâh ile: Allâh'ı**
bilme ve O'na inanma duygusu ile” bezenip “**hasyetü'llâh ile: Allâh**
korkusu ile” dolarak yarın için hazırlanmaktadır”.

(Elmalılı M: Hamdi Yazır)

Muhterem kardeş

Takvâ sâhibleri için bir hidâyet rehberi olan **Kur'ân-ı Kerîm'in,**
Okuma Kâideleri'ni anlatan bu kitabcık, aşağıdaki şahıslar
tarafından iki bin adet bastırılarak -Kur'ân-ı Kerîm'i, nâzil olduğu
Tertil ve Tecvidi ile okumak isteyen- Müslümân'ların istifâdesine
arzedilmiştir. Oku, Okut ve Okumak isteyenlere yardım et.

A.Celâleddin Karakılıç
Sabahat Karakılıç
Münib Karakılıç
M.Evvâh Karakılıç

Hediye dir
Para ile satılmaz

[0352-437 00 27](tel:0352-437 00 27)

[0537 422 56 09](tel:0537 422 56 09)